GRČKI I RIMSKI PISCI S HRVATSKIM KOMENTAROM ZA SREDNJE ŠKOLE.

KORNELIJA TACITA

AGRIKOLA.

PRIREDIO

MARTIN KUZMIĆ.

CIJENA 80 FILIRA.

ZAGREB.

TROŠAK I NAKLADA KRALJ. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

1908.

GRČKI I RIMSKI PISCI S HRVATSKIM KOMENTAROM ZA SREDNJE ŠKOLE.

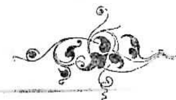
KORNELIJA TACITA

AGRIKOLA.

PRIREDIO

MARTIN KUZMIĆ.

CIJENA 80 FILIRA.

ZAGREB.
TROŠAK I NAKLADA KRALJ. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.
1908.

Ova se knjiga ne smije skuplje prodavati nego za cijenu naznačenu na prednjoj strani.

Kr. zemaljska tiskara u Zagrebu.

AGRIKOLA.

Pristup: književne prilike.

1. Clarorum virorum facta moresque posteris tradere, antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus quamquam incuriosa suorum aetas omisit, quotiens magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti et invidiam. sed apud priores ut agere digna memoratu pronum magisque in aperto erat, ita celeberrimus quisque ingenio ad prodendam virtutis memoriam sine gratia aut ambitione bonae tantum conscientiae pretio ducebatur; ac plerique suam ipsi vitam narrare fiduciam potius morum quam adrogantiam arbitrati sunt; nec id Rutilio et Scauro citra fidem aut obtrectationi fuit: adeo virtutes isdem temporibus optime aestimantur, quibus facillime gignuntur. at nunc narraturo mihi vitam defuncti hominis veniā opus fuit, quam non petissem incusaturus: tam saeva et infesta virtutibus tempora.

1. 2. *antiquitus usitatum:* od starine uobičajeno = 'stari običaj'; to je apozicija pređašnjemu izrazu *clarorum . . . tradere* i treba je u prijevodu metnuti na prvo mjesto. — *quamquam:* uz pridjev bez određena glagola. — 3. *incuriosus:* 'nemaran za'. — *aetas:* 'vijek' = naraštaj. — 4. *supergredi:* 'nadići' = *superare.* — 5. *ignorantia:* hotimično nepoznavanje = 'nepriznavanje'. — 7. *pronus:* naprijed nagnut = sklon = 'lak'. — *in aperto* = *apertum:* otvoreno = 'pristupno'. — 8. *prodere:* naprijed dati = dalje dati = 'predati'. — 9. *gratia:* 'pristranost'. — *ambitio:* častoljublje = 'umiljavanje'. — 10. *fiducia:* pouzdanje u = 'uvjerenje o'. — 11. *adrogantia:* 'preuzetnost'. — 12. *citra:* s ovoga kraja = *sine.* — *obtrectatio:* kuđenje = 'prijekor'. — *adeo:* dotle = 'tako'. — 15. *venia:* oproštenje = 'isprika' pred čitaocima. — *fuit:* kao u listu mjesto *est.* — 16. *infestus* = *inimicus.*

*

94. 66. 2. Lēgimus, cum Aruleno Rustico Paetus Thrasea, He-
93. 73. rennio Senecioni Priscus Helvidius laudati essent, capitale
fuisse, neque in ipsos modo auctores sed in libros quoque
eorum saevitum, delegato triumviris ministerio ut monu-
menta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro ure-
rentur: scilicet illo igne vocem populi Romani et liber-
tatem senatus et conscientiam generis humani aboleri
94. arbitrabantur, expulsis insuper sapientiae professoribus
atque omni bonā arte in exilium actā, ne quid usquam
honestum occurreret. dedimus profecto grande patientiae
documentum; et sicut vetus aetas vidit quid ultimum in
libertate esset, ita nos quid in servitute, adempto per
inquisitiones etiam loquendi audiendique commercio: me-
moriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si tam
in nostra potestate esset oblivisci quam tacere.

3. Nunc demum redit animus; et quamquam primo
96—98. statim beatissimi saeculi ortu Nerva Caesar res olim dis-
sociabiles miscuerit, principatum ac libertatem, augeatque
98—117. quotidie felicitatem temporum Nerva Traianus, nec spem
modo ac votum securitas publica sed ipsius voti fiduciam
ac robur adsumserit, naturā tamen infirmitatis humanae
tardiora sunt remedia quam mala; et ut corpora nostra
lente augescunt, cito extinguuntur, sic ingenia studiaque

2. 1. *lēgimus:* u državnom dnevniku, *acta diurna.* — *Aruleno Herennio* = *ab Aruleno Herennio.* — 2. *capitale: facinus* zločin, za koji se plaćalo glavom = 'smrtan zločin'. — 4. *delegare:* 'naložiti'. — *triumviri: capitales* 'tamničari', koji su nadgledali tamnice i skrbili se, da se kazan izvrši. — *ministerium:* služba = 'posao'. — 5. *comitium:* 'biralište', dio rimskoga trga, zato se dodaje *ac foro;* ondje su se izvršivale kazni. — 6. *vox:* 'glas' = izricanje mišljenja. — 7. *abolere:* zatrti = 'ugušiti'. — 8. *expulsis:* g. 94. izagnao je Domicijan iz Rima učitelje mudrosti onom zgodom, kad je bila parnica protiv Rustika. — 11. *ultimum in libertate:* 'krajnja sloboda'. — 13. *inquisitio:* istraživanje = 'uhođenje'. — *commercium:* trgovanje = 'općenje'.

3. 16. *nunc:* poslije 98. g., jer Nerva je vladao 96—98., a Trajan 98—117. — *animus:* 'duh' = srčanost = smionost. — 17. *dissociabilis* = *dissociatus.* — 20. *votum:* 'želja'. — *fiducia ac robur:* uzdanje i čvrstoća = 'čvrsto uzdanje'. — 21. *adsumere* = *adsequi.* — 23. *lente:* 'sporo'. — *extingui:* gasiti se = 'ginuti'. — *ingenia studiaque:* 'umna nastojanja'.

oppresseris facilius quam revocaveris; subit quippe etiam
ipsius inertiae dulcedo, et invisa primo desidia postremo
81—96. amatur. quid, si per quindecim annos, grande mortalis
aevi spatium, multi fortuitis casibus, promptissimus quis-
que saevitiā principis interciderunt, pauci, et uti dixerim,
non modo aliorum sed etiam nostri superstites sumus,
exemptis e media vita tot annis, quibus iuvenes ad se-
nectutem, senes prope ad ipsos exactae aetatis terminos
per silentium venimus, non tamen pigebit vel inconditā
ac rudi voce memoriam prioris servitutis[1] ac testimonium
praesentium bonorum composuisse: hic interim liber, ho-
nori Agricolae soceri mei destinatus, professione pietatis
aut laudatus erit aut excusatus.

Agrikolina mladost.

4. Gnaeus Iulius Agricola, vetere et inlustri Foroiulien-
39. sium coloniā ortus, utrumque avum procuratorem Caesa-
rum habuit, quae equestris nobilitas est. pater illi[2] Iulius
Graecinus, senatorii ordinis, studio eloquentiae sapien-

1. *opprimere:* 'potlačiti'. — *revocare:* natrag zvati = 'uskrsnuti'. — *subire:* podići = 'obuzeti'. — 2. *inertia:* 'nerad' oko umijeća. — *desidia:* usjelost = 'lijenost'. — 3. *quindecim annos:* Domicijanove vlade. — 4. *promptus:* 'smion'. — 5. *intercidere* = *interim occidere:* oni su kao strijela pali prije nego su došli do biljege, do srećnoga vijeka. — *uti dixerim* = *ut dicam.* — 6. *superstitem esse:* 'preživjeti'. — 8. *exactus:* istjeran = 'izmakao'. — 9. *non pigebit* = *iuvabit:* 'godit će' mi. — *vel:* 'bilo' i. — *inconditus:* neuređen = 'neuglađen'. — 10. *rudis:* neizdjelan = 'prost'. — *vox:* glas = 'jezik'. — *memoriam:* povijest od 69—96. u djelu *Historiae.* — *testimonium:* povijest Nerve i Trajana, do čega nije došlo. — 11. *composuisse:* u hrvatskom svršeni glagol. — 12. *pietas:* ljubav = 'pošta' prema Agrikoli. — 13. *excusatus:* pred onima, koji ne trpe tuđe hvale.

4. 15. *utrumque avum:* djeda i pradjeda. — *procurator:* poslovođa = 'blagajnik', koji je u carskim pokrajinama pobirao dohotke za carsku blagajnu, *fiscus*, dok je u pokrajinama vijeća *quaestor* pobirao dohotke za državnu blagajnu, *aerarium.* — *Caesarum:* Augusta i Tiberija.

[1] Ursinus: senectutis.
[2] Wölfflin: Iulii = Iuli.

tiaeque notus, iisque ipsis virtutibus iram Gai Caesaris meritus: namque M. Silanum accusare iussus, et quia abnuerat, interfectus est. mater Iulia Procilla fuit, rarae castitatis. in huius sinu indulgentiaque educatus per omnem honestarum artium cultum pueritiam adulescentiamque transegit. arcebat eum ab illecebris peccantium praeter ipsius bonam integramque naturam, quod statim parvulus sedem ac magistram studiorum Massiliam habuit, locum Graecā comitate et provinciali parsimoniā mixtum ac bene compositum. memoriā teneo solitum ipsum narrare se prima in iuventa studium philosophiae acrius, ultra quam concessum Romano ac senatori, hausisse, ni prudentia matris incensum ac flagrantem animum coercuisset: scilicet sublime et erectum ingenium pulchritudinem ac speciem magnae excelsaeque gloriae vehementius quam caute adpetebat; mox mitigavit ratio et aetas; retinuitque, quod est difficillimum, ex sapientia modum.

Prva vojna služba u Britaniji.

5. Prima castrorum rudimenta in Britannia Suetonio
59–61. Paulino, diligenti ac moderato duci, adprobavit, electus quem contubernio aestimaret. nec Agricola licenter, more

1. *Gai Caesaris: Caligulae.* — 2. *iussus: est.* — 4. *sinus:* 'njedra'. — *indulgentia:* ugađanje = 'njega'. — 5. *honestarum:* koje su bile 'časne' za slobodna građanina, *liberales artes.* — *cultus:* 'obrazovanje'. — 6. *peccantium* = *peccatorum* = *vitiorum.* — 9. *comitas:* 'uljuđenost'. — *locum mixtum ac compositum* = *locum, in quo mixtae ac compositae erant.* — 10. *solitum: esse.* — *ipsum: Agricolam.* — 12. *concessum:* od javnoga mnijenja i od cara. — *Romano:* jer je za Rimljanina književni rad besposlica. — *senatori:* da ne postane sumnjiv caru, koji je mudrace izagnao. — *hausisse:* upravno *hauriebam.* — 14. *sublimis:* 'uzvišen' a ne *humilis.* — *erectus:* uspravljen = 'poletan' a ne *languidus.* — *pulchritudo ac species:* 'krasan uzor'. — 17. *modum:* nije bio pretjeran mudrac poput nekih Stoikâ, da bi se uzdao u krepost, prezirao smrt i prkosno izazivao cara.

5. 18. *castrorum* = *militiae.* — *rudimentum:* početak = 'nastup'. — 19. *adprobare:* 'obaviti na zadovoljstvo'. — 20. *contubernium:* 'sušatorovanje'; učio se vojevati u pratnji vođe i boravio je s njime u istom šatoru, *taberna.* — *licenter:* 'razuzdano'.

iuvenum qui militiam in lasciviam vertunt, neque segniter ad voluptates et commeatus titulum tribunatūs et inscitiam rettulit: sed noscere provinciam, nosci exercitui, discere a peritis, sequi optimos, nihil adpetere in iactationem, nihil ob formidinem recusare, simulque et anxius et intentus agere. non sane alias exercitatior magisque
61. in ambiguo Britannia fuit: trucidati veterani, incensae coloniae, intersaepti exercitus; tum de salute, mox de victoria certavere. quae cuncta etsi consiliis ductuque alterius agebantur, ac summa rerum et reciperatae provinciae gloria in ducem cessit, artem et usum et stimulos addidere iuveni, intravitque animum militaris gloriae cupido, ingrata temporibus, quibus sinistra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magna fama quam ex mala.

Časti i ženidba.

6. Hinc ad capessendos magistratus in urbem digressus, Domitiam Decidianam, splendidis natalibus ortam, sibi iunxit. idque matrimonium ad maiora nitenti decus

1. *lascivia:* 'obijest'. — *segniter:* bez ognja = 'mlitavo'. — 2. *commeatus:* 'dopust'. — *tribunatūs:* takvi su mladići imali naslov *tribunus militum.* — 3. *referre ad:* 'uzimati, da je za'. — *noscere* = *noscebat.* — 4. *iactatio:* 'hvastanje'. — 5. *formīdo:* 'strah' od utvare, *forma.* — *anxius:* tjeskoban = 'oprezan'. — 6. *intentus:* napet kao luk = spreman = 'odlučan'. — *sane:* zdravo = razumno = 'doista'. — *alias: vices* 'drugda'. — *exercitatus:* uznemiren = 'uzbunjen'. — 7. *in ambiguo* = *ambiguus:* 'dvojben'. — *trucidati:* g. 61. — *veterani:* kao posada u gradu *Camulodūnum.* To je naselje osnovano od cara Klaudija g. 43., a za druga se naselja ne zna. — 8. *intersaepti:* vojske su kao ogradom odijeljene = 'odrezane' i uništene prije nego su došle u pomoć naselju. — *mox:* za Svetonija. — 9. *certavere: Romani.* — 10. *summa rerum:* glavno u stvarima = 'uspjeh'. — 11. *cedere in:* prijeći na = 'zapasti'. — *usus:* 'iskustvo'. — *stimulus:* ostan = 'poticalo'. — 13. *ingrata* = *invisa.* — *sinister:* lijevi = nesrećan = 'nepovoljan'. — *eminens:* 'izvrsnik'. — 14. *interpretatio:* tumačenje = 'shvaćanje'.

6. 16. *hinc* = *deinde.* — *capessere:* uzeti = 'postići'. — 17. *natales* = *genus.* — 18. *niti:* upirati se = 'težiti'.

ac robur fuit; vixeruntque mirā concordiā per mutuam caritatem et invicem se anteponendo, nisi quod in bona uxore tanto maior laus quanto in mala plus culpae est.
64. sors quaesturae provinciam Asiam, pro consule Salvium Titianum dedit, quorum neutro corruptus est, quamquam et provincia dives ac parata peccantibus, et pro consule in omnem aviditatem pronus quantālibet facilitate redempturus esset mutuam dissimulationem mali. auctus est ibi filiā, in subsidium simul et solacium; nam filium ante
65. sublatum brevi amisit. mox inter quaesturam ac tribu-
66. natum plebis atque ipsum etiam tribunatūs annum quiete
54—68. et otio transiit, gnarus sub Nerone temporum, quibus
68. inertia pro sapientia fuit. idem praeturae tenor[1] et silentium; nec enim iurisdictio obvenerat. ludos et inania honoris medio rationis atque abundantiae duxit, uti longe

1. *robur:* jakost = 'potpora'. — 2. *anteponendo = anteponentes.* — *nisi quod:* ovdje se dodaje, zašto ženu Agrikolinu treba većma hvaliti nego njega, premda su jednaki. — 3. *maior laus:* jer su rijetke dobre. — 4. *sors:* 'kocka' je odlučivala, u koju će pokrajinu vijeća ići koji namjesnik i tko će mu biti *quaestor*, **4**. — *Asia:* pokrajina vijeća. — *pro consule:* 'namjesnik' u pokrajinama vijeća imađaše naslov *pro consule,* bez razlike, da li je prije bio *consul* ili *praetor;* samo se na to pazilo, da u Aziju i Afriku dođe *consularis*, a u ostale pokrajine *praetorius;* namjesnik carske pokrajine imađaše naslov *legatus pro praetore*, vojsku, a pratio ga je *procurator*, **4**. — 5. *neutro: Asiā, Salvio Titiano.* — 6. *pro consule = proconsul.* — 7. *aviditatem:* kod pobiranja poreza. — *pronus:* 'sklon' **1**. — 8. *mali = facinoris, iniuriae.* — *auctus est = familia eius aucta est.* — 9. *filia:* potonja žena Tacitova. — *subsidium:* pričuva = pomoć = 'potpora'; po zakonu *lex Papia Poppaea* iz g. 9. po Kr. imali su veća prava oni, koji su bili oženjeni i imali djece. — *solacium:* mjesto umrloga sina. — 10. *sublatum = natum:* kad je otac novo rođeno dijete digao u naručju, *tollere*, očitovao je time, da ga preuzima i da će ga othraniti. — *brevi: tempore.* — *mox . . . = mox quiete et otio transiit annum inter . . . . atque ipsum . . . . annum.* — 11. *quies et otium:* 'mirna dokolica'. — 13. *inertia:* **3**. — *tenor:* držanje = 'tok'. — 14. *iurisdictio:* 'pravosuđe'; Agrikola je imao nekakav drugi posao, na pr. *cura ludorum*, upravu državne blagajne, *aerarium publicum.* — *obvenire:* 'zapasti'. — *inania:* 'ispraznosti', osobito povorka, ophod, *pompa*, a upravo je odatle uzet izraz *duxit.* — 15. *medio:* 'sredinom' između. — *ratio = parsimonia.* — *duxit:* 'vodio je' sredinom; cijelu rečenicu treba prevesti: 'kod igara . . . držao se sredine između . . .' — *uti longe . . . propior:* raskoš

[1] Rhenanus: certior.

9. VI. 68—15. a luxuria, ita famae propior. tum electus a Galba ad
I. 69. dona templorum recognoscenda, diligentissima conquisitione fecit, ne cuius alterius sacrilegium res publica quam Neronis sensisset.

Druga vojna služba u Britaniji.

69. 7. Sequens annus gravi vulnere animum domumque eius adflixit: nam classis Othoniana licenter vaga dum Intemelios[1] — Liguriae pars est — hostiliter populatur, matrem Agricolae in praediis suis interfecit, praediaque ipsa et magnam patrimonii partem diripuit, quae causa
3. VII. 69. caedis fuerat. igitur ad sollemnia pietatis profectus Agricola, nuntio adfectati a Vespasiano imperii deprehensus ac statim in partes transgressus est. initia principatūs ac statum urbis Mucianus regebat, iuvene admodum Domitiano et ex paterna fortuna tantum licentiam usurpante. is missum ad dilectus agendos Agricolam, integreque ac

igre i slava odatle idu uporedo, tako isto štedljivost i gubitak slave; ako se je Agrikola bliže primakao slavi kod priređivanja igre, onda je bio i bliže raskošu nego štedljivosti; dakle gornji izraz *medio* nije točan. — 3. *ne sensisset:* namjerna rečenica a *sensisset* stoji mjesto *sentiret* samo zato, da se izreče svršena radnja, dakle 'da ne osjeti'; Agrikola je točno popisao sve darove po hramovima te se moglo očekivati, da će se unapredak svatko žacati dirati u ono, za što se zna. — *sacrilegium:* 'krađa svetinjâ'. — 4. *Neronis:* Neron je poslije požara Rima g. 64. oplijenio cijelu državu pa i hramove bogova, da ukrasi svoju kuću.

7. 6. *adfligere:* udariti o zemlju = 'oboriti'. — *licenter:* slobodno = 'nepokorno'. — *vagus:* 'klateći se'. — 8. *praedium:* 'imanje'. — *suis = eius.* — 10. *sollemnia: sacra* godišnja daća u spomen mrtvih = 'daća' kod pogreba. — *pietas:* 'ljubav' prema roditeljima. — 11. *nuntius:* 'glas'. — *adfectare:* težiti za = *sumere.* — *deprehendere:* 'zateći'. — 12. *initia principatus ac = initio principatūs.* — 13. *regebat:* dok nije došao u Rim sam Vespazijan. — *iuvene:* od 18 godina. — 14. *fortuna:* sreća = 'položaj'. — *licentia:* 'razuzdanost'. — 15. *is: Mucianus.* — *missum:* u Italiju. — *integre:* čisto = 'pošteno'.

[1] Lipsius: in templo.

strenue versatum, vicensimae legioni tarde ad sacramentum transgressae praeposuit, ubi decessor seditiose agere narrabatur: quippe legatis quoque consularibus nimia ac formidolosa erat, nec legatus praetorius ad cohibendum potens, incertum, suo an militum ingenio: ita successor simul et ultor electus, rarissimā moderatione maluit videri invenisse bonos quam fecisse.

69—71. 8. Praeerat tunc Britanniae Vettius Bolanus, placidius quam feroci provinciā dignum est. temperavit Agricola vim suam ardoremque compescuit, ne incresceret, peritus obsequi eruditusque utilia honestis miscere. brevi
71—74. deinde Britannia consularem Petilium Cerialem accepit. habuerunt virtutes spatium exemplorum; sed primo Cerialis labores modo et discrimina, mox et gloriam communicabat; saepe parti exercitūs in experimentum, aliquando maioribus copiis ex eventu praefecit. nec Agricola umquam in suam famam gestis exsultavit: ad auctorem ac ducem ut minister fortunam referebat. ita virtute in obsequendo, verecundiā in praedicando extra invidiam nec extra gloriam erat.

1. *strenue:* krepko = 'okretno'. — *versari:* kretati se = 'postupati'. — *vicensima legio: Victrix* u Britaniji. — *sacramentum:* 'prisega' vojnikâ. — 2. *praeposuit*: kao *legatum legionis.* — *ubi* = *apud quam.* — *decessor:* 'prethodnik' *Roscius Caelius*, koji je bio *praetorius*, a bio je zapovjednik samo pomenutoj legiji. — *seditiose:* nije se slágao s carskim namjesnikom Trebelijem. — 3. *legatis consularibus:* Britanija je carska pokrajina, **6.**; ovdje se misli na dva namjesnika, koji su bili *consulares,* a to su *Trebellius Maximus* 64—69. i *Vettius Bolanus* 69—71. — *nimia:* 'presilna'. — 4. *formidolosa* = *terribilis*, **5.** — *legatus praetorius:* pomenuti *Roscius Caelius.* — — *cohibere:* 'obuzdati'. — 7. *invenisse: se.*

8. 8. *placidus:* miran = 'blag'. — 10. *compescere* = *coercere.* — *increscere:* narasti = 'uzdići se', nad namjesnika. — 11. *obsequi* = *parēre* = *parendi.* — *brevi:* **6.** — 13. *virtutes:* Agrikoline. *spatium:* razmak = prostor = 'prilika'. — *exemplum:* primjer = 'uzorno djelo'. — 14. *discrimen* = *periculum.* — *communicare:* činiti zajedničkim = 'dijeliti'. — 16. *ex eventu:* 'nakon uspjeha' — 17. *gesta* = *facta.* — *exsultare:* poigravati = 'oholiti se'. — 18. *minister:* pomagač = 'izvršitelj'. — *referre ad:* 'pridijevati komu'. — 19. *praedicare:* javno kazivati = 'isticati'.

Agrikola u Akvitaniji.

69—79. 9. Revertentem ab legatione legionis divus Vespasi-
73. anus inter patricios adscivit ac deinde provinciae Aquitaniae praeposuit, splendidae inprimis dignitatis administratione ac spe consulatūs, cui destinarat. credunt plerique militaribus ingeniis subtilitatem deesse, quia castrensis iurisdictio secura et obtusior ac plura manu agens calliditatem fori non exerceat: Agricola naturali prudentiā, quamvis inter togatos, facile iusteque agebat. iam vero tempora curarum remissionumque divisa: ubi conventus ac iudicia poscerent, gravis, intentus, severus, et saepius misericors: ubi officio satisfactum, nullam ultra potestatis personam. tristitiam et adrogantiam et avaritiam exuerat; nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem aut severitas amorem deminuit. integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre iniuria virtutum fuerit. ne famam quidem, cui saepe etiam boni indulgent, ostentandā virtute aut per artem quaesivit: procul ab aemulatione adversus collegas, procul a contentione adversus procuratores, et vincere inglorium et atteri sordidum arbi-

9. 1. *divus:* kad je Tacit ovo pisao, bio je Vespazijan već mrtav, dakle uvršten među bogove. — 2. *adsciscere*: 'uvrstiti'. — 3. *splendidae dignitatis:* genitiv kakvoće. — *administratione* = *propter administrationem:* za upravu je trebala vrsna sila. — 4. *cui:* 'za onoga, komu'. — 5. *subtilitas:* 'tančina'. — 6. *iurisdictio:* **6.** — *secura:* nije odgovorno kao građansko pravosuđe. — *obtusus:* zatupljen = 'površan'. — 7. *fori:* sudnica je bila na rimskom trgu. — 8. *quamvis:* vidi uz *quamquam,* **1.** — *togatus: civis Romanus.* — 9. *remissio:* otpuštanje = 'odmor'. — *conventus:* 'sabor' u pokrajini, gdje se sudilo i vijećalo o upravi. — 10. *intentus:* napet kao luk = spreman = 'pozoran'. — 11. *misericors: erat.* — *satisfactum: erat.* — 12. *persona:* zapravo 'obrazina' glumaca. — *personam: gerebat.* — *tristitia:* žalost = 'namrgođenost'. — *adrogantia:* prisvajanje velikoga ugleda = 'preuzetnost = preslužbenost'. — *exuere:* svući kao odjeću = 'ostaviti'. — 13. *facilitas:* lakoća = 'prijaznost', prema *adrogantia.* — 14. *severitas:* prema *tristitia.* — *integritas atque abstinentia:* prema *avaritia.* — 15. *referre:* 'pominjati'. — *fuerit* = *sit:* vidi uz *fuit* **1.** — 16. *indulgere:* ugađati = 'služiti'. — 17. *ars:* 'lukavost'. — 18. *collegas:* namjesnici u susjednim pokrajinama. — 19. *procurator:* **4.** — *atterere:* dotrti = *vincere.* — *sordidus:* prljav = 'sramotan'.

74—76. trabatur. minus triennium in eā legatione detentus ac
statim ad spem consulatūs revocatus est, comitante opi-
nione Britanniam ei provinciam dari, nullis in hoc suis
sermonibus, sed quia par videbatur. haud semper errat
77. fama; aliquando et elegit. consul egregiae tum spei filiam
iuveni mihi despondit, ac post consulatum collocavit; et
78 statim Britanniae praepositus est, adiecto pontificatūs
sacerdotio.

Opis Britanije.

10. Britanniae situm populosque multis scriptoribus memoratos non in comparationem curae ingeniive referam, sed quia tum primum perdomita est: ita quae priores nondum comperta eloquentiā percoluere, rerum fide tradentur. Britannia, insularum, quas Romana notitia complectitur, maxima, spatio ac caelo in orientem Germaniae, in occidentem Hispaniae obtenditur, Gallis in meridiem etiam inspicitur; septentrionalia eius, nullis contra terris, vasto atque aperto mari pulsantur. formam totius Britanniae Livius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores oblongae scutulae vel bipenni adsimilavere; et est ea facies citra Caledoniam, unde et

1. *legatio:* 'namjesništvo', vidi uz *pro consule:* **6.** — 3. *in hoc:* 'za to' = za tu svrhu. — *nullis . . . sermonibus:* 'ne što bi on išto . bio govorio'. — 4. *par:* jednak = 'sposoban'. — 5. *elēgit:* 'izabere'. — 6. *iuveni mihi:* Tacitu je tada moglo biti 23 godine. — *collocare:* 'udomiti' = udati. — 7. *adiecto* = *addito.*

10. 9. *multis* = *a multis.* — *scriptoribus:* od poznatijih pisali su o tome *C. Iulius Caesar* i *Livius.* — 10. *cura:* ističe pomnju, točnost. — *ingenii:* ističe sposobnost. — 12. *percolere:* obraditi = 'iskititi'. — 15. *Hispaniae:* Tacit misli, da je Hispanija Britaniji na zapadu. — *obtendi:* 'protezati se ispred'. — *Gallis* = *a Gallis.* — 16. *inspicitur:* 'vidi se = na vidiku je'. — *nullis terris:* 'budući da nema nikakve zemlje'. — 18. *recens* = *novus.* — 19. *oblongus:* 'duguljast'. — *scutula:* 'zdjela'. — *bipennis:* naime *securis* 'dvoplatna sjekira'. — *adsimilare:* činiti sličnim = 'ispoređivati'.

in universum fama est: transgressis sed inmensum et enorme spatium procurrentium extremo iam litore terrarum velut in cuneum tenuatur. hanc oram novissimi maris tunc primum Romana classis circumvecta insulam esse Britanniam adfirmavit, ac simul incognitas ad id tempus insulas, quas Orcadas vocant, invenit domuitque. dispecta est et Thyle, quia hactenus iussum, et hiems adpetebat. sed mare pigrum et grave remigantibus perhibent ne ventis quidem proinde attolli, credo, quod rariores terrae montesque, causa ac materia tempestatum, et profunda moles continui maris tardius impellitur. naturam Oceani atque aestūs neque quaerere huius operis est, ac multi rettulere: unum addiderim, nusquam latius dominari mare, multum fluminum huc atque illuc ferre, nec litore tenus adcrescere aut resorberi, sed influere penitus atque ambire, et iugis etiam ac montibus inseri velut in suo.

1. *in universum* = *de universa insula.* — *fama: est.* — *transgressis sed* = *sed transgressis:* 'ali za one, koji prijeđu' među Britanije i Kaledonije = 'ali ako se prijeđe'; svojim položajem označuje *sed,* da se *transgressis* i *spatium* ne spaja. — 2. *enormis:* 'nepravilan'. — *procurrentium:* u more dalje na sjever. — *extremo iam litore:* 'od krajnje već obale', to jest, od one prevlake između zalivâ *Clota* i *Bodotria,* koja bi imala biti krajnja obala Britanije na sjeveru. — 3. *cuneus:* 'klin'. — *ora:* 'obala' kao kraj uz more. — *novissimi* = *extremi.* — 4. *circumvecta:* 'oplovivši'. — 5. *adfirmavit* = *confirmavit.* — 6. *dispicere:* 'nazreti'. — 7. *adpetebat* = *aderat.* — 8. *piger:* lijen = 'trom'. — *grave:* radi tobožnje gustoće. — *remigare:* 'veslati'. — 9. *proinde:* odatle = 'zato'. — *quod . . . tempestatum:* oluja, *tempestas,* sastoji od kiše i vjetra, a po mišljenju starih kiša nastaje od vodene pare iz zemlje, i to je *materia* ὕλη; vjetar nastaje od suhe pare iz zemlje, koja je kao dim i koja u visini prelazi u gibanje, te se čini da dolazi s gorâ, *montes;* to je *causa,* αἴτιον. — 11. *moles: aquae.* — 12. *aestus:* vrenje = strujanje = 'plima'. — 13. *rettulere* = *scripsere.* — *dominari* = *patēre.* — 14. *flumen:* 'struja'. — *multum fluminum* = *multa flumina.* — *ferre: mare.* – 15. *resorberi:* natrag se srkati = 'uzmicati'. — *penitus:* 'unutra' = u kopno. — *ambire:* oko kopna. — 16. *iugum:* 'bilo = kosa' gorska. — *inserere:* uvrstiti = 'utisnuti'.

Narodi u Britaniji.

11. Ceterum Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenae an advecti, ut inter barbaros parum compertum. habitus corporum varii, atque ex eo argumenta: namque rutilae Caledoniam habitantium comae, magni artus Germanicam originem adseverant; Silŭrum colorati vultus, torti plerumque crines et posita contra Hispania Hibēros veteres traiecisse easque sedes occupasse fidem faciunt; proximi Gallis et similes sunt, seu durante originis vi[1], seu procurrentibus in diversa terris positio caeli corporibus habitum dedit. in universum tamen aestimanti Gallos vicinam insulam occupasse credibile est. eorum sacra deprehendas superstitionum persuasione; sermo haud multum diversus; in deposcendis periculis eadem audacia et, ubi advenere, in detrectandis eadem formido. plus tamen ferociae Britanni praeferunt, ut quos nondum longa pax emollierit: nam Gallos quoque in bellis floruisse accepimus; mox segnitia cum otio intravit, amissā virtute pariter
43. ac libertate; quod Britannorum olim victis evēnit: ceteri manent quales Galli fuerunt.

11. 1. *colere* = *incolere.* — 2. *indigena:* 'urođenik = domorodac'. — *advectus:* dovezen = 'došljak' s mora, jer samo kopnom moći je nekamo doći i biti *advena.* — 3. *habitus:* držanje = 'spoljašnjost'. — *argumentum:* 'dokaz', o podrijetlu. — 4. *rutilus:* crvenkast = 'riđ'. — 5. *adseverare:* tvrditi = 'dokazivati'. — *coloratus:* išaran = 'osmagao'. — 6. *tortus* 'kovrčast'. — *posita contra Hispania:* 'suprotni položaj Hispanije'. — 7. *fidem facere:* uvjeravati = 'dokazivati'. — 8. *proximi Gallis et* = *qui Gallis proximi sunt, idem et.* — 9. *procurrentibus . . . terris: ablativus absolutus.* — *in diversa:* Britanija na jug, Galija na sjever. — 10. *habitum: similem.* — *aestimanti* = *ei, qui aestimat.* — 11. *eorum: Gallorum.* — *deprehendere:* zateći = 'prepoznati'. — 12. *superstitionum persuasione:* 'po praznovjernom vjerovanju'. — *sermo:* keltski. — 14. *advenere: pericula.* — *detrectare:* odbijati = 'ugibati se' od čega. — *formīdo:* 5. — 15. *praeferre:* nositi pred sobom = 'pokazivati'. — *quos . . . emollierit:* uzročna rečenica. — 16. *florere:* cvasti = 'odlikovati se'. — *accipere* = *audire.* — 17. *segnitia:* 'mlitavost'. — 18. *olim:* g. 43. po Kr.

[1] Rhenanus: usu.

12. In pedite robur: quaedam nationes et curru proeliantur; honestior auriga, clientes propugnant. olim regibus parebant, nunc per principes factionibus et studiis trahuntur: nec aliud adversus validissimas gentis pro nobis utilius quam quod in commune non consulunt; rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus: ita singuli pugnant, universi vincuntur. caelum crebris imbribus ac nebulis foedum; asperitas frigorum abest. dierum spatia ultra nostri orbis mensuram; nox clara et extremā Britanniae parte brevis, ut finem atque initium lucis exiguo discrimine internoscas. quod si nubes non officiant, aspici per noctem solis fulgorem, nec occidere et exurgere sed transire adfirmant: scilicet extrema et plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras, infraque caelum et sidera nox cadit. solum, praeter oleam vitemque et cetera calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fecundum: tarde mitescunt, cito proveniunt; eademque utriusque rei causa, multus umor terrarum caelique. fert Britannia aurum et argentum et alia metalla, pretium victoriae. gignit et Oceanus margarīta, sed subfusca ac liventia; quidam artem abesse legentibus arbitrantur; nam in rubro mari viva ac

12. 1. *robur:* hrastovina = 'jakost'. — *currus: essedum, covinnus.* — 2. *honestior: quam pedes.* — *auriga:* 'vozač'. — *cliens:* 'područnik'. — *propugnant* = *pugnant pro eo.* — 3. *parebant: Britanni.* — *factio:* 'stranka'. — *studium:* 'razdor'. — 5. *in commune:* u zajednicu = 'za zajedničko dobro'. — 7. *conventus:* sastanak = 'sloga'. — 8. *asperitas:* hrapavost = 'ljutina'; *asperitas frigoris:* 'ljuta zima'. — 9. *spatium:* razmak = 'dužina'. — *ultra sunt:* 'prelaze'. — *orbis:* pojas = 'kraj'. — 10. *mensuram: dierum;* najdulji dan u Rimu ima 15 sati, a u sjevernoj Škotskoj preko 18. — 11. *discrimen:* 'razmak'. — *internoscere:* spoznati među = 'razabrati'. — 13. *occidere: solem.* — *transire:* sunce dakle ne zapada u more, ne ide ispod zemlje, ne diže se iz mora, nego obilazi zemlju od zapada do istoka nešto niže od crte obzorja. — 14. *extrema et plana:* 'krajnje ravni'. — 15. *infraque:* sjena je tako niska, da se tmina ne uzdiže do neba i zvijezdā. — 17. *mitescere:* 'zreti'. — 18. *provenire:* 'nicati'. — 21. *margaritum* = *margarita:* 'biser'. — *subfuscus:* 'smeđ'. — *livens:* 'modrikast'. — 22. *legere:* 'brati'. — *rubrum mare:* danas Perzijski zaliv.

spirantia saxis avelli, in Britannia, prout expulsa sint, colligi: ego facilius crediderim naturam margaritis deesse quam nobis avaritiam.

Pređašnje vojne na Britaniju.

13. Ipsi Britanni dilectum ac tributa et iniuncta imperii munera impigre obeunt, si iniuriae absint: has aegre tolerant, iam domiti ut pareant, nondum ut serviant. igitur primus omnium Romanorum divus Iulius cum
55–54. exercitu Britanniam ingressus, quamquam prosperā pugnā terruerit incolas ac litore potitus sit, potest videri osten-
49–47. disse posteris, non tradidisse. mox bella civilia et in rem
43–31. publicam versa principum arma, ac longa oblivio Britan-
31–14. niae etiam in pace: consilium id divus Augustus vocabat,
14–37. 27–41. Tiberius praeceptum. agitasse Gaium Caesarem de in-
40. tranda Britannia satis constat, ni velox ingenio, mobilis
39. paenitentiae, et ingentes adversus Germaniam conatus fru-
41–54. stra fuissent. divus Claudius auctor[1] iterati[1] operis, trans-
43. vectis legionibus auxiliisque, et adsumpto in partem rerum Vespasiano, quod initium venturae mox fortunae fuit: domitae[2] gentes[2], capti reges, et monstratus fatis Vespasianus.

1. *spirare:* ‘disati’. — *prout:* prema tome kako = ‘kako’. — *expellere:* istjerati = ‘isplaviti’. — 2. *crediderim* = *credam.* — *naturam . . . . avaritiam:* da je biser dobar, već bi lakomost naučila bila i Rimljane, kako se bere.

13. 4. *iniungere* = *imponere.* — 5. *munus:* ‘dužnost’. — *impigre:* nelijeno = ‘spremno’. — *obire:* obilaziti = ‘vršiti’. — 7. *divus:* **9.** — 10. *bella civilia: orta sunt.* — 11. *versa: sunt.* — *oblivio: erat.* — 12. *consilium:* osnova = ‘mudrost’. — 13. *praeceptum:* August je svjetovao Tiberiju, neka države ne proširuje, a za Tiberija je to bio kao nalog. — *Gaium Caesarem: Caligulam.* — 14. *ni: fuisset.* — *velox ingenio:* brz duhom = ‘brz u odluci’. — *mobilis paenitentiae:* brza pokajanja = ‘brz u pokajanju’. — 19. *fatis:* ‘od udesa’; sreća u ovim vojnama upozorila je na njega.

[1] Wex: auctoritate.
[2] Puteolanus: Domitiae gentis.

43–47. 14. Consularium primus Aulus Plautius praepositus ac
47–51. subinde Ostorius Scapula, uterque bello egregius; redactaque paulatim in formam provinciae proxima pars Bri-
43. tanniae. addita insuper veteranorum colonia. quaedam civitates Cogidumno regi donatae — is ad nostram usque memoriam fidissimus mansit, — ut vetere ac iam pridem receptā populi Romani consuetudine haberet instrumenta
51–57. servitutis et reges[1]. mox Didius Gallus parta a prioribus continuit, paucis admodum castellis in ulteriora promotis, per quae fama aucti officii quaereretur. Didium Ve-
58. ranius excepit, isque intra annum extinctus est. Suetonius
59–61. hinc Paulinus biennio prosperas res habuit, subactis nationibus firmatisque praesidiis; quorum fiduciā Monam insulam ut vires rebellibus ministrantem adgressus, terga occasioni patefecit.

15. Namque absentiā legati remoto metu, Britanni agitare inter se mala servitutis, conferre iniurias et interpretando accendere: nihil profici patientiā nisi ut graviora tamquam ex facili tolerantibus imperentur. singulos sibi olim reges fuisse, nunc binos imponi, e quibus legatus in sanguinem, procurator in bona saeviret; aeque discordiam praepositorum, aeque concordiam subiectis exitiosam; alterius manum centuriones, alterius servos vim et con-

14. 1. *consularium:* vidi uz *legatis consularibus* **7.** — 2. *subinde* = *deinde.* — 4. *colonia: Camulodūnum,* **5.** — 7. *haberet: Britannia.* — 8. *et reges* = *etiam reges:* rimsko je gospodstvo utvrđivalo naselje veteranâ i Rimljanima skloni kraljevi, poput Masinise u Numidiji. — *parta* = *parata.* — 10. *officium augere:* dužnost uvećati = ‘učiniti više nego što je dužnost’. — 11. *excipere:* ‘naslijediti’. — *extingui:* ugasiti se = ‘umrijeti’. — 13. *quorum fiduciā:* ‘uzdajući se u to’. — 14. *rebellis:* ‘buntovnik’. — *ministrare:* ‘dobavljati’. — *terga occasioni patefecit* = *post terga locum ad occasionem patefecit.*

15. 17. *agitare:* ‘raspravljati’. — *conferre* = *comparare.* — *interpretando:* razumije se, na zlo. — 18. *accendere* = *augēre.* — 19. *ex facili* = *facile.* — 20. *legatus:* **7.** — 21. *procurator:* **4.** — 23. *alterius manum centuriones:* satnici su ‘četa’ namjesnikova. — *alterius servos* = *alterius manum servos: procuratoris.*

[1] Rhenanus: regis.

tumelias miscere. nihil iam cupiditati, nihil libidini exceptum. in proelio fortiorem esse qui spoliet: nunc ab ignavis plerumque et imbellibus eripi domos, abstrahi liberos, iniungi dilectus, tamquam mori tantum pro patria nescientibus. quantulum enim transisse militum, si sese
9. Britanni numerent? sic Germanias excussisse iugum: et flumine, non Oceano defendi. sibi patriam, coniuges, parentes, illis avaritiam et luxuriam causas belli esse: recessuros, ut divus Iulius recessisset, modo virtutem maiorum suorum aemularentur; neve proelii unius aut alterius eventu pavescerent: plus impetūs, maiorem constantiam penes miseros esse. iam Britannorum etiam deos misereri, qui Romanum ducem absentem, qui relegatum in alia insula exercitum detinerent; iam ipsos, quod difficillimum fuerit, deliberare: porro in eiusmodi consiliis periculosius esse deprehendi quam audere.

16. His atque talibus invicem instincti, Boudiccā[1] generis regii feminā duce — neque enim sexum in imperiis discernunt — sumpsere universi bellum; ac sparsos per castella milites consectati, expugnatis praesidiis ipsam coloniam invasere ut sedem servitutis, nec ullum in barbaris saevitiae genus omisit ira et victoria: quod nisi Paulinus cognito provinciae motu propere subvenisset,

1. *exceptum:* izuzeto = *negatum.* — 3. *ignavis: centurionibus.* — *imbellibus: servis.* — 4. *iniungi:* **13.** — *tamquam nescientibus: Britannis* 'kao da ne znaju'. — *tantum pro patria:* Rimljani postupaju tako, kao da Britanci znadu umirati za sve drugo, samo ne za domovinu! — 5. *quantulum transisse:* pitanje mjesto niječne izrične rečenice. — *quantulus:* 'kolišan'. — 6. *Germanias = Germanos.* — *excussisse:* g. 9. po Kr. u Teutoburškoj šumi, gdje je *Quintilius Varus* izgubio 3 legije u boju s Arminijem. — 7. *flumine: Rheno.* — 8. *illis: Romanis.* — *recessuros: esse eos.* — 11. *pavescere = timere.* — 13. *relegare:* 'prognati'. — 14. *ipsos: Britannos.* — 15. *deliberare:* isporedi gore *in commune non consulunt,* **12.**

16. *his: verbis.* — *instinguere = instigare:* 'podbadati'. — 18. *sexus:* 'rod'. — *in imperiis:* 'u zapovjedništvima'. — 20. *castella:* **14.** — 21. *coloniam:* **14.**

[1] Haase: Voadicca = Voaduca.

amissa Britannia foret; quam unius proelii fortunā veteri patientiae restituit, tenentibus arma plerisque, quos conscientia defectionis et propius ex legato timor agitabat, ne, quamquam egregius cetera, adroganter in deditos et ut suae eiusque iniuriae ultor durius consuleret. missus
62—64. igitur Petronius Turpilianus tamquam exorabilior et delictis hostium novus eoque paenitentiae mitior, compositis
64—69. prioribus nihil ultra ausus Trebellio Maximo provinciam tradidit. Trebellius segnior et nullis castrorum experimentis, comitate quadam curandi provinciam tenuit. didicere iam barbari quoque ignoscere vitiis blandientibus;
68—69. et interventus civilium armorum praebuit iustam segnitiae excusationem. sed discordiā laboratum, cum adsuetus expeditionibus miles otio lasciviret; Trebellius, fugā ac latebris vitatā exercitūs irā indecoris atque humilis, precario mox praefuit, ac velut pacti, exercitus licentiam,
69—71. dux salutem: et seditio sine sanguine stetit. nec Vettius Bolanus, manentibus adhuc civilibus bellis, agitavit Britanniam disciplinā: eadem inertia erga hostis, similis petulantia castrorum, nisi quod innocens Bolanus et nullis delictis invisus caritatem paraverat loco auctoritatis.

2. *patientia:* trpljenje = 'pokornost'. — *restituit: Paulinus.* — *tenentibus:* 'premda su držali'. — *plerique:* 'veoma mnogi'. — 3. *propius:* bliže = 'jače'. — *agitare:* 'uznemirivati'. — 4. *adroganter = superbe.* — 5. *suae:* odnosi se na *ex legato timor;* bunom su rasrdili i njega samoga. — *eiusque:* odnosi se na *conscientia defectionis;* time su skrivili rimskoj državi. — 6. *exorabilis:* 'umòliv', prema gornjemu izrazu *adroganter.* — 7. *novus:* 'nov', to jest on je za prestupke neprijatelja nov predmet a nije kao Svetonije predmet već učinjene, stare nepravde, pa ne će biti ni *ultor.* — *paenitentiae = paenitentibus.* — 8. *priora = ante parta:* 'pređašnje' = što je prije osvojeno. — 9. *segnior = qui erat segnior.* — *et nullis = neque ullis:* 'i bez ikakva' iskustva u okolu. — 10. *curandi = regendi.* — 11. *vitiis blandientibus = vitiorum blandimentis.* — 12. *interventus:* dolazak međutim = 'nastanak'. — *armorum = bellorum:* 68—69. otimahu se za carstvo Galba, Oton i Vitelije, a zatim je zavladao Vespazijan. — 13. *discordiā:* bunila se 20. legija a s njome zapovjednik njezin *Roscius Caelius,* **7.** — 14. *lascivire:* 'obijestiti se'. — 15. *indecoris:* nedičan = 'osramoćen'. — *precario:* izmoljeno = 'iz milosti'. — 16. *pacisci:* 'pogoditi se' za nešto. — *pacti: essent.* — 18. *agitavit disciplinā:* porugljivo, nije dodijavao redom. — 19. *petulantia:* 'drskost'. — 20. *innocens = non avarus.*

*

17. Sed ubi cum cetero orbe Vespasianus et Britan-
niam reciperavit, magni duces, egregii exercitus, minuta
71–74. hostium spes; et terrorem statim intulit Petilius Cerialis,
Brigantum civitatem, quae numerosissima provinciae to-
tius perhibetur, adgressus: multa proelia, et aliquando
non incruenta; magnamque Brigantum partem aut victoriā
amplexus est aut bello. et Cerialis quidem alterius suc-
cessoris curam famamque obruisset, sustinuitque molem
75–77. Iulius Frontinus, vir magnus, quantum licebat; validam-
que et pugnācem Silurum gentem armis subegit, super
virtutem hostium locorum quoque difficultates eluctatus.

Agrikola u Britaniji: prvi uspjesi.

18. Hunc Britanniae statum, has bellorum vices mediā
77–85. iam aestate transgressus Agricola invēnit, cum et milites
velut omissā expeditione ad securitatem et hostes ad oc-
casionem verterentur. Ordovīcum civitas, haud multo ante
adventum eius alam in finibus suis agentem prope uni-
versam obtriverat, eoque initio erecta provincia; et quibus
bellum volentibus erat, probare exemplum ac recentis
legati animum opperiri, cum Agricola, quamquam trans-
vecta aestas, sparsi per provinciam numeri, praesumpta
apud militem illius anni quies, tarda et contraria bellum
inchoaturo, et plerisque custodiri suspecta potius vide-

17. 2. *magni duces: erant.* — 5. *multa proelia: erant.* — 7. *alterius* = *alīus.* — 8. *obruere:* zatrpati = 'potamniti'. — *obruisset:* svakoga drugoga slavu bio bi potamnio, ali Frontinovu nije mogao, pa kako se moglo očekivati, tako je Frontin 'i izdržao'. — *moles:* 'breme', izraz prema *obruisset.* — 9. *licebat:* od cara. — 11. *eluctari:* odȑvati se = *evincere.*

18. 12. *vices:* 'promjene'. — 13. *transgressus: in Britanniam.* — 15. *verti* = *animum vertere* = *animum advertere ad.* — 16. *agere* = *esse, versari.* — 17. *obterere:* 'satrti' gazeći. — *erigere:* uspraviti = 'uzbuditi' = *commovere.* — 18. *volentibus:* voljnima = 'po volji'. — *probare* = *probabant.* — *recens* = *novus.* — 19. *transvecta* = *transacta: erat.* — 20. *numeri:* 'odjeli' vojske. — *praesumere* = *praecipere: animo* prije uzeti = 'prije reda očekivati'. — 21. *tarda* = *quae tarda erant.* — *tarda* = *obstacula.* — 22. *potius: esse* 'da je preče'.

batur, ire obviam discrimini statuit; contractisque legionum vexillis et modicā auxiliorum manu, quia in aequum degredi[1] Ordovices non audebant, ipse ante agmen, quo ceteris par animus simili periculo esset, erexit aciem. caesāque prope universā gente, non ignarus instandum famae ac, prout prima cessissent, terrorem ceteris fore, Monam insulam, cuius possessione revocatum Paulinum rebellione totius Britanniae supra memoravi, redigere in potestatem animo intendit. sed ut in dubiis consiliis naves deerant: ratio et constantia ducis transvexit. depositis omnibus sarcinis lectissimos auxiliarium, quibus nota vada et patrius nandi usus, quo simul seque et arma et equos regunt, ita repente inmisit, ut obstupefacti hostes, qui classem, qui navis, qui mare expectabant, nihil arduum aut invictum crediderint sic ad bellum venientibus: ita petitā pace ac deditā insulā clarus ac magnus haberi Agricola, quippe cui ingredienti provinciam, quod tempus alii per ostentationem et officiorum ambitum transigunt, labor et periculum placuisset. nec Agricola prosperitate rerum in vanitatem usus, expeditionem aut victoriam vocabat victos continuisse; ne laureatis quidem gesta prosecutus est: sed ipsā dissimulatione famae famam auxit, aestimantibus, quantā futuri spe tam magna tacuisset.

2. *vexillum:* zastavica, pod koju se kupi odjel vojnikâ = 'odjel' = *numerus.* — 3. *quo* = *ut.* — 4. *animus:* srce = 'srčanost'. — *erexit: in colles.* — 5. *instare:* navaljivati na = 'ići za'. — 6. *prout:* **12.** — *prima* = *initia belli.* — *ceteris: gentibus, populis.* — 7. *cuius* = *a cuius.* — 8. *supra:* **14.** — 9. *animo intendere:* duhom napeti kao luk = 'naumiti'. — *ut in dubiis consiliis: fieri solet.* — 11. *auxiliarium: Britannorum.* — 14. *arduus:* strm = 'težak'. — 16. *haberi* = *habebatur.* — 18. *ambitus:* obilaženje kod natjecanja radi traženja glasova = 'traženje'. — 21. *continuisse:* 'to, što je zadržao'. — *laureatae: litterae;* lovor se prilagao k izvješću o pobjedi. — *prosequi:* 'popratiti'. — 23. *aestimantibus: hominibus* 'jer su ljudi sudili'. — *quanta spe futuri:* radi kolike nade u budućnost = 'koliko se nada od budućnosti, da'.

[1] Acidalius: digredi.

Promjene u upravi i vojsci.

19. Ceterum animorum provinciae prudens, simulque doctus per aliena experimenta parum profici armis, si iniuriae[1] sequerentur, causas bellorum statuit excidere. a se suisque orsus primam domum suam coercuit, quod plerisque haud minus arduum est quam provinciam regere: nihil per libertos[2] servosque publicae rei; non studiis privatis nec ex commendatione aut precibus centurionem militesve[3] ascire[3], sed optimum quemque fidissimum putare. omnia scire, non omnia exsequi. parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare; nec poenā semper, sed saepius paenitentiā contentus esse; officiis et administrationibus potius non peccaturos praeponere, quam damnare cum peccassent. frumenti et tributorum exactionem aequalitate[4] munerum mollire, circumcisis quae in quaestum reperta ipso tributo gravius tolerabantur. nam-

19. 1. *animus:* srce = mišljenje = 'raspoloženje'. — 3. *excidere:* isjeći = 'iskorijeniti'. — 5. *arduus:* **18.** — 6. *nihil: agebat.* — *studium privatum:* 'osobno nagnuće'. — 8. *ascire:* uzimati k sebi za kakav posao = 'odabirati'. — 9. *exsequi = punire, ulcisci.* — 10. *commodare = adhibere.* — 13. *tributorum:* općeno pored *frumenti.* — *exactio:* istjerivanje = 'pobiranje'. — 14. *munus:* 'daća'. — *mollire = levare.* — *circumcīdere:* obsjeći = 'ukloniti'. — 15. *quaestus:* 'dobitak'. — *namque:* za namjesnika i njegovu pratnju davale su pokrajine žito, *frumentum in cellam*, ali to im je žito država plaćala i to prema cijeni, koju bi odredilo vijeće, *frumentum aestimatum.* Ipak su namjesnici znali i kod toga globiti narod: ako je cijena žitu bila u ono doba manja nego što ju je odredilo vijeće, kupili su žito na trgu a višak su uzeli sebi; ako je cijena bila veća, iskali su žito za cijenu od vijeća određenu ili da im se razlika doplati; ako žito nije rodilo, onda je trebalo da ga kupuju iz državnih žitnica, kojih je bilo u svakoj pokrajini radi vojske, *horreum*; kadšto su dangubili i čekali, dok se žitnica otvori; mogli su doduše i novce dati mjesto žita, *pretio luere = pretio solvere*, ali dakako onako, kako je htio namjesnik; namjesnici su znali i tako udesiti, da im se žito doveze onda i onamo, kad je najskuplje, samo da mogu više novaca iskati mjesto njega.

[1] Puteolanus: incuriae.
[2] Puteolanus: liberos.
[3] Wex: milites nescire.
[4] Puteolanus: inaequalitate.

que per ludibrium adsidere clausis horreis et emere ultro frumenta ac luere[1] pretio cogebantur. devortia[2] itinerum et longinquitas regionum indicebatur, ut civitates, proximis hibernis, in remota et avia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucrosum fieret.

77–78. 20. Haec primo statim anno comprimendo egregiam famam paci circumdedit, quae vel incuriā vel intolerantiā priorum haud minus quam bellum timebatur. sed ubi
78. aestas advenit, contracto exercitu multus in agmine, laudare modestiam, disiectos coercere, loca castris ipse capere, aestuaria ac silvas ipse praetemptare; et nihil interim apud hostis quietum pati, quo minus subitis excursibus popularetur; atque ubi satis terruerat, parcendo rursus irritamenta pacis ostentare. quibus rebus multae civitates, quae in illum diem ex aequo egerant, datis obsidibus iram posuere, et praesidiis castellisque circumdatae, et tantā ratione curāque, ut nulla ante Britanniae nova pars illacessita transierit.

78–79. 21. Sequens hiems saluberrimis consiliis absumpta: namque ut homines dispersi ac rudes eoque in bella[3] faciles quieti et otio per voluptates adsuescerent, hortari privatim, adiuvare publice, ut templa, fora, domos ex-

1. *per ludibrium:* 'na ruglo'. — *adsidēre:* 'sjediti uz'. — *ultro = insuper.* — 2. *devortia itinerum = devertentia itinera:* 'stramputice'. — 3. *proximis hibernis = quamquam hiberna proxima erant.* — 4. *remota = longinqua: loca.* — *avia = devortia itinerum.* — 5. *in promptu = promptum:* izvađeno = pripravno = 'zgodno'.

20. 6. *haec:* pogrješke u upravi. — *comprimere:* pritezati kao uzde = 'ukidati'. — 9. *multus = multum = saepe: aderat.* — *agmen:* 'hod'. — *laudare = laudabat.* — 11. *aestuarium:* 'bara'. — 12. *quo minus = quin.* — 14. *irritamentum*: dražilo = 'zamama'. — 15. *ex aequo = aeque:* 'ravnopravno'. — *agere: vitam = vivere.* — 16. *circumdatae: sunt.* — 17. *ut . . . transierit = ut nullam . . . transisse dici possit;* istaknute su riječi *nulla ante.* — 18. *illacessitus:* neizazivan = 'miran'. — *transierit: ad Romanos.*

21. 21. *facilis:* lak = 'sklon'.

[1] Wex: ludere.
[2] Lipsius: divortia.
[3] Bosius: bello.

truerent, laudando promptos et castigando segnes: ita honoris aemulatio pro necessitate erat. iam vero principum filios liberalibus artibus erudire, et ingenia Britannorum studiis Gallorum anteferre, ut, qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. inde etiam habitus nostri honor et frequens toga. paulatimque discessum ad delenimenta vitiorum, porticus et balnea et conviviorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset.

Vojevanja u Britaniji.

79. 22. Tertius expeditionum annus novas gentis aperuit, vastatis usque ad Tanaum — aestuario nomen est — nationibus. quā formidine territi hostes quamquam conflictatum saevis tempestatibus exercitum lacessere non ausi; ponendisque insuper castellis spatium fuit. adnotabant periti non alium ducem opportunitates locorum sapientius legisse; nullum ab Agricola positum castellum aut vi hostium expugnatum aut pactione ac fugā desertum; crebrae eruptiones: nam adversus moras obsidionis annuis copiis firmabantur. ita intrepida ibi hiems et sibi

1. *promptus:* **19.** — *segnis:* 'mlitav'. — 2. *honoris* = *laudis.* — *pro necessitate:* nije ih trebalo siliti. — 3. *liberalis:* slobodna čovjeka dostojan = plemenit = 'lijep'. — 4. *studium:* 'marljivost'. — *modo:* netom = 'malo prije'. — 5. *abnuere:* 'odbijati' klimanjem. — 6. *habitus* = *vestis.* — 7. *discessum: est* odstupilo se od domaćih običaja i prešlo se k = 'prihvatili su'. — *delenimentum:* blažilo = 'mamilo'. — 8. *elegantia:* biranost = 'sjaj'. — *idque . . . esset:* to nije Tacitova nepristranost nego radost, što su Rimljani Britance nadmudrili! — *humanitas:* 'uljuđenost'.

22. 11. *aestuarium:* **20.** — 12. *formido:* **5.** — 13. *conflictari:* sudarati se s = 'stradati od'. — *lacessere:* **20.** *illacessitus.* — 14. *ausi:* *sunt.* — *ponendis:* 'za . . .'; dativ svrhe. — 16. *legere* = *eligere.* — 17. *pactio:* pogađanje = 'predaja'. — *desertum:* *est.* — 18. *eruptiones:* *erant;* nijesu se samo obranili nego su i navaljivali. — *mora obsidionis* = *diuturna obsidio.* 19. *annuus:* godišnji = 'za 1 godinu'. — *copiae:* o hrani. — *intrepida* = *tranquilla.* — *hiems:* *erat.*

quisque praesidio, irritis hostibus eoque desperantibus, quia soliti plerumque damna aestatis hibernis eventibus pensare tum aestate atque hieme iuxta pellebantur. nec Agricola umquam per alios gesta avidus intercepit: seu centurio seu praefectus incorruptum facti testem habebat. apud quosdam acerbior in conviciis narrabatur: ut erat comis bonis, ita adversus malos iniucundus. ceterum ex iracundiā nihil supererat secretum, ut silentium eius non timeres: honestius putabat offendere quam odisse.

80. 23. Quarta aestas obtinendis quae percucurrerat insumpta; ac si virtus exercituum et Romani nominis gloria paterentur, inventus in ipsa Britannia terminus: namque Clota et Bodotria diversi maris aestibus per inmensum revectae, angusto terrarum spatio dirimuntur; quod tum praesidiis firmabatur, atque omnis propior sinus tenebatur, summotis velut in aliam insulam hostibus.

81. 24. Quinto expeditionum anno nave primā transgressus ignotas ad id tempus gentis crebris simul ac prosperis proeliis domuit; eamque partem Britanniae, quae Hiberniam aspicit, copiis instruxit, in spem magis quam ob formidinem: si quidem Hibernia medio inter Britan-

1. *irritus:* uzaludan = 'bez uspjeha'. — *irritis hostibus:* 'dok su . . . bili'. — 3. *pensare* = *compensare:* 'naknađivati'. — *iuxta:* uporedo = 'jednako'. — 4 *intercipere:* međutim uzimati = 'otimati = prisvajati'. — 6. *apud quosdam* = *a quibusdam.* — *convicium:* grdnja = 'karanje'. — *comis:* 'prijazan'. — 7. *ex iracundia* = *post iracundiam.* — 8. *secretum:* 'pritajeno'. — *ut non timeres:* 'da ti se nije trebalo bojati'.

23. 10. *obtinendis* = *ad obtinenda* = *ad conservanda.* — *percucurrerat:* tako je brzo osvajao kao da je samo letio. — 11. *si paterentur:* kolikogod se osvojilo, za Rimljane to nije smjelo dosta biti. — 12. *inventus:* *erat;* ističe se činjenica, da je za drugi narod ono moglo biti kraj osvajanja u Britaniji, zato *erat* a ne *esset.* — 13. *diversi maris:* na istoku Sjevernoga mora, a na zapadu Irskoga. — *aestus:* 'struja'. — 14. *revectae:* natrag od obale u kopno odvezene = 'prodirući'. — 15. *propior:* *Romanis.* — *sinus:* zavoj = zaliv = 'primorje', puno zavojâ i zalivâ. — 16. *summovere:* maknuti s puta = 'potisnuti'.

24. 17. *nave primā:* tada je prvi put onuda plovilo rimsko brodovlje. — *transgressus:* preko zapadnoga zaliva, *Clota.* — 20. *aspicit* = *spectat.* — 21. *formido:* **5.** — *medio* = *in medio:* **10.**

niam atque Hispaniam sita et Gallico quoque mari opportuna valentissimam imperii partem magnis in vicem usibus miscuerit. spatium eius, si Britanniae comparetur, angustius, nostri maris insulas superat; solum caelumque et ingenia cultusque hominum haud multum a Britannia differt in melius; aditus portusque per commercia et negotiatores cogniti. Agricola expulsum seditione domesticā unum ex regulis gentis exceperat ac specie amicitiae in occasionem retinebat. saepe ex eo audivi legione unā et modicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam posse; idque etiam adversus Britanniam profuturum, si Romana ubique arma, et velut e conspectu libertas tolleretur.

82. 25. Ceterum aestate quā sextum officii annum incohabat, amplexus civitates trans Bodotriam sitas, quia motūs universarum ultra gentium et infesta hostilis exercitus itinera timebant, portūs classe exploravit, quae ab Agricola primum adsumpta in partem virium sequebatur, egregiā specie, cum simul terrā, simul mari bellum impelleretur[1], ac saepe isdem castris pedes equesque et nauticus miles mixti copiis et laetitiā sua quisque facta, suos casus attollerent, ac modo silvarum ac montium profunda, modo tempestatum ac fluctuum adversa, hinc terra et hostis, hinc victus Oceanus militari iactantiā

2. *imperii partem: Hispaniam et Galliam.* — *in vicem:* naizmjence = *mutuis.* — 3. *usus:* 'općenje', osobito trgovačko. — *si miscuerit* = *si coniunxerit:* 'ako spoji' ovo nije zavisno od izraza *in spem* neposredno, jer bi onda stajao konjunktiv *miscuisset,* nego od pojma *in spem,* koji se slabi riječju *quidem:* o nadi se može govoriti 'dajbudi' onda ili u tom smislu, *si miscuerit.* — *eius: Hiberniae.* — 4. *nostri maris:* Sredozemnoga. — 5. *cultus:* obrazovanje = 'prosvjeta'. — 9. *ex eo: Agricolā.* — 10. *debellare* = *bello domare.* — *posse:* od *posset.* — 11. *idque*: ako se osvoji Hibernija. — 12. *arma: essent.*

25. 14. *amplexus: animo.* — 15. *infesta* = *inimica* = *periculosa: Romanis.* — *hostilis: Britannorum.* — 16. *timebant: Romani.* — 17. *in partem:* 'za dio'. — 18. *impellere:* 'pokretati'; izraz je uzet od brodovlja: *navis impellitur remis.* — 20. *copiae:* **22.** — *copiis mixti* = *copias miscentes:* 'dijeleći hranu'. — 22. *adversa:* 'protivnosti'. — 23. *iactantia;* 'hvastanje'.

[1] Rhenanus: impellitur.

compararentur. Britannos quoque, ut ex captivis audiebatur, visa classis obstupefaciebat, tamquam aperto maris sui secreto ultimum victis perfugium clauderetur: ad manus et arma conversi Caledoniam incolentes populi, paratu magno, maiore famā, uti mos est de ignotis, oppugnare[1] ultro castellum adorti, metum ut provocantes addiderant; regrediendumque citra Bodotriam, et excedendum potius quam pellerentur, ignavi specie prudentium admonebant, cum interim cognoscit hostis pluribus agminibus irrupturos; ac ne superante numero et peritiā locorum circumiretur diviso et ipse in tres partes exercitu incessit.

26. Quod ubi cognitum hosti, mutato repente consilio universi nonam legionem ut maxime invalidam nocte adgressi, inter somnum ac trepidationem caesis vigilibus irrupere. iamque in ipsis castris pugnabatur, cum Agricola iter hostium ab exploratoribus edoctus et vestigiis insecutus, velocissimos equitum peditumque adsultare tergis pugnantium iubet, mox ab universis adici clamorem; et propinquā luce fulsere signa: ita ancipiti malo territi Britanni; et Romanis rediit[2] animus, ac securi pro salute de gloria certabant; ultro quin etiam erupere, et fuit atrox in ipsis portarum angustiis proelium, donec pulsi hostes, utroque exercitu certante, his, ut[3] tulisse[3] opem, illis, ne eguisse auxilio viderentur: quod nisi paludes et silvae fugientes texissent, debellatum illā victoriā foret.

2. *obstupefacere:* 'zapanjiti'. — 4. *paratus* = *apparatus.* — 5. *fama:* o pripravi se Kaledonaca još više pripovijedalo. — *uti mos est: narrare.* — 6. *ultro* = *insuper:* nijesu se samo pripravljali nego su i navalili. — *addiderant* = *iniecerant.* — 8. *quam* = *quam ut.* — *ignavi:* u Agrikolinoj vojski. — 9. *cognoscit: Agricola.*

26. 15. *trepidatio:* lijetanje = 'metež'. — 18. *adsultare:* 'zaskočiti'. — 20. *luce: diei.* — *anceps:* dvoglav = 'dvostruk'. — *territi: sunt.* — 23. *pulsi: sunt.* — 24. *his:* vojnici 2. legije. — 25. *illis:* vojnici 9. legije. — 26. *debellare:* dovršiti rat = 'doratovati'.

[1] Rhenanus: oppugnasse.
[2] Wex: redit.
[3] Puteolanus: intulisse.

Vojna na Kaledoniju.

27. Cuius conscientiā ac famā ferox exercitus nihil virtuti suae invium, et penetrandam Caledoniam inveniendumque tandem Britanniae terminum continuo proeliorum cursu fremebant. atque illi modo cauti ac sapientes prompti post eventum ac magniloqui erant. iniquissima haec bellorum condicio est: prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur. at Britanni non virtute se[1] sed occasione et arte ducis victos[1] rati, nihil ex adrogantia remittere, quo minus iuventutem armarent, coniuges ac liberos in loca tuta transferrent, coetibus ac sacrificiis conspirationem civitatium sancirent: atque ita irritatis utrimque animis discessum.

82. 28. Eādem aestate cohors Usipiorum per Germanias conscripta et in Britanniam transmissa magnum ac memorabile facinus ausa est: occiso centurione ac militibus, qui ad tradendam disciplinam immixti[2] manipulis exemplum et rectores habebantur, tres liburnicas adactis per vim gubernatoribus ascendēre; et uno remigante, suspectis duobus eoque interfectis, nondum vulgato rumore ut miraculum praevehebantur. mox ad aquam atque utilia

27. 1. *cuius: victoriae.* — 2. *penetrare:* 'provaliti u'. — 4. *illi modo cauti = illi, qui modo cauti erant.* — *modo:* 'malo prije', **25** *ignavi specie prudentium.* — *prompti:* 'smioni', **19.** — 5. *magniloquus:* naveliko govoreći = 'veličav'. — 6. *condicio:* pogodba = 'udes'. — *prospera:* 'uspjehe'. — *vindicare:* 'prisvajati'. — 7. *imputare:* uračunati = 'pridijevati'. — 8. *adrogantia:* to je Tacitu drskost, braniti svoju slobodu! — 9. *remittere:* otpuštati kao luk = 'popuštati'. — 11. *conspiratio:* složno sviranje = 'zavjera'. — *sancire:* posvećivati = 'uglaviti'. — *irritare:* 'razdražiti'.

28. 15. *centurio:* to je prvi satnik u kohorti, *primipīlus.* — 17. *rectores:* učili su vrstanje kao *campi doctores*, ili mačevanje kao *armorum doctores.* — *habebantur = erant.* — *liburnica: navis*, laki brzi brodovi, kakve su imali *Liburni*, ilirski gusari. — 18. *remigante = remo gubernante.* — *suspectis:* 'dok su . . . bila'.

[1] umetnuo: Brotier.
[2] Puteolanus: immixtis.

raptis secum plerisque, Britannorum sua defensantium proelio congressi, ac saepe victores, aliquando pulsi, eo ad extremum inopiae venere, ut infirmissimos suorum, mox sorte ductos vescerentur. atque ita circumvecti Britanniam, amissis per inscitiam regendi navibus, pro praedonibus habiti, primum a Suebis, mox a Frisiis intercepti sunt; ac fuere quos per commercia venumdatos et in nostram usque ripam mutatione ementium adductos indicium tanti casūs inlustravit.

83. 29. Initio aestatis Agricola domestico vulnere ictus, anno ante natum filium amisit; quem casum neque ut plerique fortium virorum ambitiose, neque per lamenta rursus ac maerorem muliebriter tulit. et in luctu bellum inter remedia erat. igitur praemissā classe, quae pluribus locis praedata magnum et incertum terrorem faceret, expedito exercitu, cui ex Britannis fortissimos et longā pace exploratos addiderat, ad montem Graupium pervenit, quem iam hostis insederat. nam Britanni nihil fracti pugnae prioris eventu, et ultionem aut servitium expectantes, tandemque docti commune periculum concordiā propulsandum, legationibus et foederibus omnium civitatium vires exciverant. iamque super triginta milia armatorum aspiciebantur, et adhuc adfluebat omnis iuventus et quibus cruda ac viridis senectus, clari bello et sua quisque

1. *raptis:* oni su velik broj momaka iz lađe pograbili sa sobom na kopno po plijen. — *Britannorum proelio = Britannis proeliantibus = cum Britannis proeliantibus.* — 4. *vesci = edere:* sa **4.** mjesto sa 6. padežem. — *circumvecti:* **10.** — 6. *intercipere:* vidi uz *intercidere*, **3.** — 8. *nostra ripa:* lijeva obala Rena, u Galiji. — *mutatio ementium:* mijenjanje kupaca = 'preprodavanje'. — *indicium:* njihovo 'kazivanje' = pripovijedanje. — 9. *inlustravit = notos fecit.*

29. 10. *ictus: est.* — 12. *fortium virorum:* kao Stoici, koji su često 'hvastavo' pokazivali, kako mogu svako čuvstvo zatomiti. — *per:* pripada i k *maerorem.* — 13. *inter:* među = 'kao'. — 15. *expeditus:* oslobođen od spone = nenatovaren prtljagom = 'spreman' za boj. — 18. *insīdēre:* 'zasjesti' a *quem* treba prevesti kao da stoji *in quo.* — 19. *prioris:* **26.** — 21. *legatio:* 'poslanstvo'. — 22. *excire:* izazvati = 'uzbuniti'. — 24. *crudus:* krvav = sirov = 'čio'. — *viridis:* zelen = 'neuveo'.

decora gestantes, cum inter plures duces virtute et genere praestans, nomine Calgacus, apud contractam multitudinem proelium poscentem in hunc modum locutus fertur:

Kalgakov govor.

30. „Quotiens causas belli et necessitatem nostram intueor, magnus mihi animus est hodiernum diem consensumque vestrum initium libertatis toti Britanniae fore. nam et universi servitutis expertes, et nullae ultra terrae, ac ne mare quidem securum inminente nobis classe Romanā: ita proelium atque arma, quae fortibus honesta, eadem etiam ignavis tutissima sunt. priores pugnae, quibus adversus Romanos variā fortunā certatum est, spem ac subsidium in nostris manibus habebant, quia nobilissimi totius Britanniae, eoque in ipsis penetralibus siti nec servientium litora aspicientes, oculos quoque a contactu dominationis inviolatos habebamus; nos, terrarum ac libertatis extremos, recessus ipse ac sinus famae in hunc diem defendit: nunc terminus Britanniae patet, atque omne ignotum pro magnifico est; sed nulla iam ultra gens, nihil nisi fluctus et saxa, et infestiores Romani, quorum superbiam frustra per obsequium et modestiam

1. *decŏra:* 'odličja' stečena u ratu. — 2. *praestans: dux.* — 3. *locutus: esse.*

30. 5. *animus est mihi* = *confido.* — 7. *expertes: sumus.* — *terrae: sunt.* — 12. *subsidium:* 'zaleđe = pričuva'. — 13. *eoque:* 'i zato'; nije ovo posljedica iz činjenice, što su *nobilissimi*, nego obrnuto: upravo zato, što su najdalje u Britaniji, u 'zakutku', kamo ne dolaze mnogi kao ni u svetište hrama, *penetralia*, dakle što su urođenici, zato su *nobilissimi;* isto je biti urođenik i *nobilissimus;* kad se dakle za nekoga veli *nobilissimus*, onda se može odmah zaključiti, da je *in ipsis penetralibus situs.* — 16. *recessus:* uzmak = 'zabit'. — *sinus:* 'zaliv' kao zaklon glasa, to jest kao mjesto, odakle ne dopire nikakav glas u svijet. — *in hunc* = *usque ad hunc.* — 17. *nunc . . . patet:* odnosi se na *quia . . . extremos.* — *atque . . . pro magnifico est:* odnosi se na *recessus . . . famae;* što je nepoznato, drži se za veličajno i većma mami osvajače. — 18. *sed . . . saxa:* za nas više nema nade i zaleđa, *spes ac subsidium*, kao što smo mi bili ostalim Britancima. — 19. *infestus:* 'kivan', **25.**

effugeris. raptores orbis, postquam cuncta vastantibus defuere, terram et mare scrutantur. si locuples hostis est, avari, si pauper, ambitiosi; quos non Oriens, non Occidens satiaverit; soli omnium opes atque inopiam pari adfectu concupiscunt. auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium, atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant.

31. Liberos cuique ac propinquos suos natura carissimos esse voluit: hi per dilectus alibi servituri auferuntur: coniuges sororesque etiam si hostilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hospitum polluuntur. bona fortunaeque in tributum, ager[1] atque[1] annus in frumentum: corpora ipsa ac manus silvis ac paludibus emuniendis inter verbera ac contumelias conterunt. nata servituti mancipia semel veneunt, atque ultro a dominis aluntur: Britannia servitutem suam quotidie emit, quotidie pascit. ac sicut in familia recentissimus quisque servorum etiam conservis ludibrio est, sic in hoc orbis terrarum vetere famulatu novi nos et viles in excidium petimur; neque enim arva nobis aut metalla aut portus sunt, quibus exercendis reservemur. virtus porro ac ferocia subiectorum ingrata imperantibus; et longinquitas ac secretum ipsum quo tutius, eo suspectius: ita sublatā spe veniae tandem sumite animum, tam quibus salus quam

1. *effugeris* = *effugias.* — 2. *scrutari:* 'pretraživati'. — 3. *avari: sunt.* — *ambitiosus:* 'častoljubiv'. — 4. *opes:* prema *locuples.* — *inopiam:* prema *pauper.* — *adfectus:* 'strast'.

31. 9. *alibi:* na pr. u Galiji i Italiji. — 10. *hostilem* = *hostium.* 11. *polluere:* 'skvrniti'. — 12. *fortuna:* 'imovina'. — *tributum:* 'porez'. — *in tributum: conteruntur* = *consumuntur.* — *annus:* 'ljetina'. — *frumentum:* daje se kao desetina, *decuma*, ili *in cellam*, **19.** — 13. *emuniendis:* 'utiranjem putova kroz'. — 14. *inter:* među = 'uz'. — 15. *ultro:* **19.** — 16. *emit:* porezom čini gospodare jačima. — 17. *pascit: frumento.* — 19. *famulatus* = *servitus.* — *vilis:* 'bez cijene'. — *excidium:* isijecanje = 'uništenje'. — *petimur* = *vocamur.* — 20. *quibus . . . reservemur:* 'da bi nas sačuvali za posao u njima'. — 22. *secretum* = *recessus:* 'zabit'. — 24. *sumere animum:* uzeti srčanost = 'ohrabriti se'.

[1] F. Jacob: aggerat.

quibus gloria carissima est. Brigantes feminā duce exurere coloniam, expugnare castra, ac nisi felicitas in socordiam vertisset, exuere iugum potuere: nos integri et indomiti et in libertatem, non in paenitentiam laturi, primo statim congressu ostendamus, quos sibi Caledonia viros seposuerit.

32. An eandem Romanis in bello virtutem quam in pace lasciviam adesse creditis? nostris illi dissensionibus ac discordiis clari vitia hostium in gloriam exercitus sui vertunt; quem contractum ex diversissimis gentibus ut secundae res tenent, ita adversae dissolvent: nisi si Gallos et Germanos et, pudet dictu, Britannorum plerosque, licet dominationi alienae sanguinem commodent[1], diutius tamen hostes quam servos, fide et adfectu teneri putatis: metus ac terror est, infirma vincla caritatis; quae ubi removeris, qui timere desierint, odisse incipient. omnia victoriae incitamenta pro nobis sunt: nullae Romanos coniuges accendunt, nulli parentes fugam exprobraturi sunt; aut nulla plerisque patria aut alia est. paucos numero, circum trepidos ignorantiā, caelum ipsum ac mare et silvas, ignota omnia circumspectantes, clausos quodam modo ac vinctos di nobis tradiderunt. ne terreat vanus aspectus et auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat. in ipsa hostium acie inveniemus nostras manus: agnoscent Britanni suam causam; recordabuntur

1. *Brigantes:* **16.** — 2. *castra* = *castella:* **16.** — *socordia:* bezumlje = = 'nemar'. — 3. *vertere:* 'okrenuti se'. — *exuere:* 'svrći'. — 4. *indomiti:* još ne nose jarma. — *in libertatem:* u = 'do slobode', ne će klonuti sred puta. — *ferre* = *perferre:* 'podnijeti'; iz predašnjega treba domisliti *belli mala, felicitatem.* — 6. *seponere:* položiti odjelito za kasnije = 'ostaviti'.

32. 8. *lascivia:* 'obijest' = *audacia.* — *dissensio:* nesloga u mišljenju. — 9. *discordia:* nesloga u htijenju. — 11. *tenent* = *continent.* — *nisi si* = *nisi forte.* — 13. *commodare:* posuđivati = 'žrtvovati za'. — 14. *adfectus:* čuvstvo za = 'odanost'. — 20. *trepidos* = *trepidantes:* **26.** — 24. *nostras manus:* Britance kao *auxilia.* — 25. *manus:* **15.** — *causa:* stvar = 'korist'.

[1] Puteolanus: commendent.

Galli priorem libertatem; deserent illos ceteri Germani, tamquam nuper Usipii reliquerunt. nec[1] quicquam ultra formidinis: vacua castella, senum coloniae, inter male parentes et iniuste imperantes aegra municipia et discordantia. hic dux, hic exercitus: ibi tributa et metalla et ceterae servientium poenae, quas in aeternum perferre aut statim ulcisci in hoc campo est. proinde ituri in aciem et maiores vestros et posteros cogitate."

Agrikolin govor.

33. Excepere orationem alacres, ut barbaris moris, cantu fremituque et clamoribus dissonis. iamque agmina, et armorum fulgores audentissimi cuiusque procursu: simul instruebatur acies, cum Agricola quamquam laetum et vix munimentis coercitum militem accendendum adhuc ratus, ita disseruit:

„Octavus annus est, commilitones, ex quo virtute et auspiciis imperii Romani, fide atque operā nostrā Britanniam vicistis. tot expeditionibus, tot proeliis, seu fortitudine adversus hostis seu patientiā ac labore paene adversus ipsam rerum naturam opus fuit, neque me militum neque vos ducis paenituit. ergo egressi, ego veterum legatorum, vos priorum exercituum terminos, finem Britanniae non famā nec rumore sed castris et armis tenemus: inventa Britannia et subacta. equidem saepe in agmine, cum vos paludes montesve et flumina fatigarent, fortissimi cuiusque voces audiebam: „quando dabitur ho-

2. *tamquam* = *sicut.* — *nuper:* **28.** — 3. *formido:* **5.** — *senum* = *veteranorum.* — 4. *aeger:* bolan = 'nezadovoljan'. — 5. *tributa:* **31.** — 7. *in hoc campo est:* na ovome je polju = 'do ovoga je polja', ovo će polje odlučiti. — *proinde:* **10.**

33. 9. *moris* = *mos: est.* — 10. *agmina:* *aspiciebantur.* — 13. *adhuc* = *insuper.* — 14. *disseruit* = *locutus est.* — 15. *octavus:* zapravo *septimus,* 77—83, ali se čini, da je 84. na domaku pa Agrikola i nju ubraja. — 16. *auspiciis* = *fortunā.* — 19. *naturam:* **18. 25.** — 21. *legatorum:* **6.** — 24. *agmen:* **20.** — *fatigare:* mučiti = 'moriti'.

[1] Puteolanus: ne.

stis, quando animus?“ veniunt, e latebris suis extrusi, et vota virtusque in aperto, omniaque prona victoribus, atque eadem victis adversa; nam ut superasse tantum itineris, silvas evasisse, transisse aestuaria pulchrum ac decorum in frontem, item fugientibus periculosissima quae hodie prosperrima sunt; neque enim nobis aut locorum eadem notitia aut commeatuum eadem abundantia, sed manus et arma et in his omnia. quod ad me attinet, iam pridem mihi decretum est neque exercitus neque ducis terga tuta esse. proinde et honesta mors turpi vitā potior, et incolumitas ac decus eodem loco sita sunt; nec inglorium fuerit in ipso terrarum ac naturae fine cecidisse.

34. Si novae gentes atque ignota acies constitisset, aliorum exercituum exemplis vos hortarer: nunc vestra decora recensete, vestros oculos interrogate: hi sunt quos
82. proximo anno unam legionem furto noctis adgressos clamore debellastis; hi ceterorum Britannorum fugacissimi, ideoque tam diu superstites. quomodo silvas saltusque penetrantibus fortissimum quodque animal contra ruere, pavida et inertia ipso agminis sono pellebantur, sic acerrimi Britannorum iam pridem ceciderunt: reliquus est numerus ignavorum et metuentium. quos quod tandem invenistis, non restiterunt, sed deprehensi sunt;

1. *animus:* srčanost = junaštvo = ‘prilika za junaštvo’. — *veniunt:* odgovor na *quando dabitur hostis.* — 2. *vota virtusque:* odgovor na *quando dabitur animus.* — *in aperto: sunt,* **1.** — *prona* = *secunda,* **1.** — 4. *aestuarium:* **20.** — 5. *in frontem:* na čelo idući = *aggredientibus.* — 7. *commeatus:* ‘putnina’ = hrana, koja s vojskom skupa ide, *con-meat.* — 9. *decretum* = *persuasum.* — 10. *proinde:* **10.** — 12. *fuerit* = *sit.* — *naturae:* more ne rodi te se ne smatra dijelom prirode.

34. 14. *constitisset: contra vos.* — 16. *decŏra* = *res decōre gestae:* ‘sjajna djela’. — *recensere:* razgledati = ‘predočiti’. — 17. *unam legionem:* **26.** — 18. *debellare* = *vincere:* **24.** — 20. *penetrantibus: nobis,* **27.** — 21. *ruere* = *ruebat:* Agrikola ne govori općeno nego o onome, što su vojnici dosada doživjeli. — *iners:* ‘kukav’. — *sono:* od hoda. — 24. *non restiterunt* = *non putandum est restitisse.*

novissimae res et extremo metu corpora defixere aciem in his vestigiis, in quibus pulchram et spectabilem victoriam ederetis. transigite cum expeditionibus; imponite quinquaginta annis magnum diem; adprobate rei publicae numquam exercitui imputare potuisse aut moras belli aut causas rebellandi.“

Poraz Kaledonaca.

35. Et adloquente adhuc Agricolā militum ardor eminebat, et finem orationis ingens alacritas consecuta est, statimque ad arma discursum. instinctos ruentesque ita disposuit, ut peditum auxilia, quae octo milium erant, mediam aciem firmarent, equitum tria milia cornibus adfunderentur: legiones pro vallo stetere, ingens victoriae decus, citra Romanum sanguinem bellandi, et auxilium, si pellerentur. Britannorum acies in speciem simul ac terrorem editioribus locis constiterat ita, ut primum agmen[1] in[1] aequo[1], ceteri per adclive iugum connexi[2] velut insurgerent; media campi covinnarius, eques strepitu ac discursu complebat. tum Agricola superante hostium multitudine veritus, ne simul in frontem, simul et latera suorum pugnaretur, diductis ordinibus, quamquam porrectior acies

1. *novissimae res* = *extremae res:* krajnost = ‘očajanje’. — *corpora:* zapravo *pedes.* — *defigere:* zabosti = ‘prikovati’. — 2. *in quibus* = *ut in eis.* — 3. *edere:* izdati = ‘izvojštiti’. — *transigere:* obaviti raspravu = ‘svršiti’. — *imponere:* metnuti na nešto kao završetak = ‘završiti’. — 4. *quinquaginta:* od g. 43. nije još poteklo 50 g., **13.** — *adprobare:* ‘dokazati’. — 5. *imputare:* **27.** — *potuisse: eam* = *rem publicam.*

35. 9. *instinctos:* **16.** — *ruentes: ad signa.* — 11. *aciem firmarent* = *firmam aciem facerent.* — 12. *adfundere* = *addere.* — 13. *citra:* **1.** — 14. *in speciem:* ‘za pogled’ = radi isticanja. — 16. *in aequo: esset.* — *adclivis:* ‘uzbrdit’. — *iugum:* bilo = ‘kosa’ gorska. — 17. *covinnarius* = *essedarius:* ‘kolijaš’, koji se bori s kolâ i to srpatih. — 20. *diducere:* ‘razmaknuti’. — *porrectior:* ‘prerastegnut’.

[1] Bekker: agmine quo.
[2] Puteolanus: convexi.

*

futura erat et arcessendas plerique legiones admonebant, promptior in spem et firmus adversis, dimisso equo pedes ante vexilla constitit.

36. Ac primo congressu eminus certabatur; simulque constantiā, simul arte Britanni ingentibus gladiis et brevibus caetris missilia nostrorum vitare vel excutere, atque ipsi magnam vim telorum superfundere, donec Agricola Batavorum cohortes ac Tungrorum duas cohortatus est, ut rem ad mucrones ac manus adducerent; quod et ipsis vetustate militiae exercitatum et hostibus inhabile, parva scuta et enormes gladios gerentibus. nam Britannorum gladii sine mucrone complexum armorum et in arto [1] pugnam non tolerabant. igitur ut Batavi miscere ictus, ferire umbonibus, ora foedare, et stratis [2] qui in aequo adstiterant, erigere in colles aciem coepere, ceterae cohortes aemulatione et impetu connisae proximos quosque caedere: ac plerique semineces aut integri festinatione victoriae relinquebantur. interim equitum turmae fugēre, covinnarii peditum se proelio miscuere; et quamquam recentem terrorem intulerant, densis tamen hostium agminibus et inaequalibus locis haerebant minimeque equestres; ea enim pugnae facies erat, cum e [3] gradu [3] aut stantes simul equorum corporibus impellerentur, ac saepe vagi currus, exterriti sine rectoribus equi, ut quemque formido tulerat, transversos aut obvios incursabant.

1. *arcessere:* 'prizivati'. — 2. *promptus:* 'pripravan', **19.** — *in spem = ad spem.* — *adversis = ad adversa.* — 3. *ante vexilla:* pred zastave pomoćnikâ, ne pred *signa* rimskih vojnika.
36. 4. *eminus:* 'izdaleka'. — 6. *caetra = scutum.* — 7. *superfundere:* 'sasuti'. — 9. *rem = pugnam.* — *mucro:* rt = oštrac = 'mač'. — 10 *exercitatum = usitatum.* — 11. *inhabilis:* 'nenaredan'. — *enormis:* 'golem', **10.** — 13. *artus:* 'tijesan'. — 14. *umbo:* pupak = kvrga sred štita = *scutum.* — 15. *erigere:* **18.** — 16. *conniti:* 'uprijeti se'. — 19. *covinnarii:* **35.** — 21. *equestres = ut equites: erant.* — 22. *e gradu = gradientes.* — 24. *vagus:* 'rastrkan'. — 25. *formido:* **5.** — *incursare:* 'nalijetati na'.

[1] F. Medicis: aperto.
[2] Ernesti: tratis.
[3] Eussner: egra diu.

37. Et Britanni, qui adhuc pugnae expertes summa collium insederant et paucitatem nostrorum vacui spernebant, degredi paulatim et circumire terga vincentium coeperant, ni id ipsum veritus Agricola quattuor equitum alas, ad subita belli retentas, venientibus opposuisset, quantoque ferocius adcucurrerant, tanto acrius pulsos in fugam disiecisset: ita consilium Britannorum in ipsos versum, transvectaeque praecepto ducis a fronte pugnantium alae aversam hostium aciem invasere. tum vero patentibus locis grande et atrox spectaculum: sequi, vulnerare, capere, atque eosdem oblatis [1] aliis trucidare; iam hostium, prout cuique ingenium erat, catervae armatorum paucioribus terga praestare, quidam inermes ultro ruere ac se morti offerre; passim arma et corpora et laceri artus et cruenta humus; et aliquando etiam victis ira virtusque. postquam silvis appropinquaverunt, item primos sequentium incautos collecti et locorum gnari [2] circumveniebant: quod ni frequens ubique Agricola validas et expeditas cohortes indaginis modo, et sicubi artiora erant, partem equitum dimissis equis, simul rariores silvas equite persultari iussisset, acceptum aliquod vulnus per nimiam fiduciam foret. ceterum ubi compositos firmis ordinibus sequi rursus vidēre, in fugam versi [3], non agminibus, ut prius, nec alius alium respectantes, rari et vitabundi in vicem longinqua atque avia petiere. finis sequendi nox et satietas fuit. caesa hostium ad

37. 2. *insidere:* **29.** — *vacui: metu = securi.* — 5. *subita = subiti casus.* — 8. *transvectae:* prema izrazu *equo vehi:* 'jahati'. — 9. *alae:* 3000 *equitum* **35.** — *aversam = a tergo.* — 13. *terga praestare = dare:* 'leđa davati = okretati'. — *ultro:* **19.** — 15. *lacer:* razdrt = 'otkinut'. — 16. *virtusque: redit.* — *item:* prema *aliquando . . . virtusque.* — 18. *frequens:* čest = 'često nazočan'. — 19. *expeditas:* **29.** — *cohortes . . . partem: persultare.* — *indāgo:* 'hajka'. — 20. *artus:* tijesan = 'gust', o šumi, **36.** 21. *persultare:* 'preskakati'. — 23. *vidēre: hostes.* — 25. *vitabundi = vitantes.* — *in vicem = alius alium.* — *avia:* **19.**

[1] Rhenanus: ablatis.
[2] Dronke: ignari.
[3] Puteolanus: versis.

decem milia: nostrorum trecenti sexaginta cecidere, in quis Aulus Atticus, praefectus cohortis, iuvenili ardore et ferociā equi hostibus inlatus.

38. Et nox quidem gaudio praedāque laeta victoribus: Britanni[1] palantes, mixtoque virorum mulierumque ploratu trahere vulneratos, vocare integros, deserere domos ac per iram ultro incendere, eligere latebras et statim relinquere; miscere in vicem consilia aliqua, dein separare; aliquando frangi aspectu pignorum suorum, saepius concitari; satisque constabat saevisse quosdam in coniuges ac liberos, tamquam misererentur. proximus dies faciem victoriae latius aperuit: vastum ubique silentium, secreti colles, fumantia procul tecta, nemo exploratoribus obvius, quibus in omnem partem dimissis, ubi incerta fugae vestigia neque usquam conglobari hostes compertum, et exactā iam aestate spargi bellum nequibat, in finis Borestorum exercitum deducit. ibi acceptis obsidibus, praefecto classis circumvehi Britanniam praecipit; datae ad id vires, et praecesserat terror. ipse peditem atque equites lento itinere, quo novarum gentium animi ipsā transitus morā terrerentur, in hibernis locavit. et simul classis secundā tempestate ac famā Trucculensem portum tenuit, unde proximo Britanniae latere lecto omni redierat.

2. *quis* = *quibus.* — *praefectus cohortis:* pomoćnikâ. — 3. *hostibus* = *in hostes.*

38. 4. *laeta: erat.* — 5. *palari:* 'rastrkati se'. — 6. *trahere* = *trahebant.* — 7. *ultro:* **25.** — 8. *miscere* = *communicare.* — 9. *separare* = *separatim capere.* — *pignus:* zalog = zaklad = 'mili', naime *liberi, coniuges.* — 10. *concitari: irā.* — 15. *incerta: erant.* — *conglobare:* 'sakupljati' u jato. — 16. *exactus:* 'odmakao'. — *spargere* = *passim gerere.* — 18. *circumvehi:* 'ploviti oko', **10.** — 19. *vires* = *milites.* — 21. *transitus mora:* 'polagano prolaženje'. — *hiberna: castra* 'zimovnik'. — 23. *tenuit* = *cursum tenens occupavit:* 'stiže u'. — *unde lecto* = *unde legerat et.* — *legere:* brati = 'ploviti uz'. — 24. *redierat:* natrag u istu tu luku.

[1] Puteolanus: Britannique.

18 rujna

Domicijanova zavist.

39. Hunc rerum cursum, quamquam nullā verborum iactantiā epistulis Agricolae auctum[1], ut Domitiano moris erat, fronte laetus, pectore anxius excepit: inerat consci-
33. entia derisui fuisse nuper falsum e Germania triumphum, emptis per commercia quorum habitus et crines in captivorum speciem formarentur: at nunc veram magnamque victoriam tot milibus hostium caesis ingenti famā celebrari; id sibi maxime formidolosum, privati hominis nomen supra principis attolli; frustra studia fori et civilium artium decus in silentium acta, si militarem gloriam alius occuparet, et cetera utcumque facilius dissimulari: ducis boni imperatoriam virtutem esse. talibus curis exercitus, quodque saevae cogitationis indicium erat, secreto suo satiatus, optimum in praesentiā statuit reponere odium, donec impetus famae et favor exercitus languesceret; nam etiam tum Agricola Britanniam obtinebat.

40. Igitur triumphalia ornamenta et inlustris statuae honorem, et quicquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata, decerni in senatu iubet, addique insuper opinionem, Syriam provinciam Agricolae destinari, vacuam tum morte Atilii Rufi consularis et maioribus reservatam. credidere plerique libertum ex secretioribus

39. 2. *iactantia:* **25.** — *moris:* **33.** — 3. *anxius:* 'tjeskoban'. — 5. *habitus:* **21.** — 8. *formidolosum* = *terribile.* — 9. *principis: nomen.* — *studia fori:* govorništvo. — *civilium:* prema *militaris gloria.* — 10. *in silentium:* prema izrazu *in exilium.* — *acta: esse.* — 12. *exercitus:* 'mučen'. — 13. *secretum:* samoća = 'tajna osnova', koju je u samoći zasnovao. — 14. *reponere:* 'odložiti'.

40. 17. *ornamenta* = *insignia triumphalia:* slavlje, *triumphus,* pripada vrhovnom vojskovođi, caru, a ostali vođe mogu dobiti samo znakove slavlja: *corona laurea, sella curulis, scipio eburneus, toga picta, tunica palmata, statua equestris* = *triumphalis* = *laureata.* — 18. *verborum honos* = *laudes.* — 19. *cumulare* = *augere.* — 21. *consularis:* **14.** — *maioribus* = *summis viris.* — 22. *ex secretioribus ministeriis:* između tajnijih službi = 'između slugâ za za tajnije stvari'.

[1] Lipsius: actum.

ministeriis missum ad Agricolam codicillos, quibus ei Syria dabatur, tulisse, cum praecepto ut, si in Britannia foret, traderentur; eumque libertum in ipso freto Oceani obvium Agricolae, ne appellato quidem eo ad Domitianum remeasse, sive verum istud, sive ex ingenio principis
84. fictum ac compositum est. tradiderat interim Agricola successori suo provinciam quietam tutamque; ac ne notabilis celebritate et frequentiā occurrentium introitus esset, vitato amicorum officio noctu in urbem, noctu in palatium, ita ut praeceptum erat, venit; exceptusque brevi osculo et nullo sermone turbae servientium inmixtus est. ceterum uti militare nomen, grave inter otiosos, aliis virtutibus temperaret, tranquillitatem atque otium penitus hausit[1], cultu modicus, sermone facilis, uno aut altero amicorum comitatus, adeo ut plerique, quibus magnos viros per ambitionem aestimare mos est, viso aspectoque Agricolā quaererent famam, pauci interpretarentur.

41. Crebro per eos dies apud Domitianum absens accusatus, absens absolutus est: causa periculi non crimen ullum aut querela laesi cuiusquam, sed infensus virtutibus princeps et gloria viri ac pessimum inimicorum genus, laudantes. et ea insecuta sunt rei publicae tempora, quae sileri Agricolam non sinerent: tot exercitus in Moe-
86–88. sia[2] Daciaque et Germania et Pannonia temeritate aut per ignaviam ducum amissi, tot militares viri cum tot

1. *codicillus:* 'pisamce' na voštanoj pločici. — 3. *freto:* kod Calaisa. — 4. *obvium:* 'sretavši'. — *appellare:* govoriti = 'reći riječ'. — *eo: Agricolā.* — 5. *remeasse = redisse.* — *ex ingenio:* 'prema ćudi'; Domicijan je bio podoban tako učiniti. — 8. *celebritas et frequentia:* 'mnogobrojno mnoštvo'. — 9. *officium:* usluga = 'doček'. — *palatium:* carski 'dvor' na Palatinu. — 11. *servientes:* 'dvorani'. — 12. *grave:* 'mučno'. — 13. *haurire:* crpsti = 'užiti'. — 14. *cultus:* naprava = 'sjaj' u životu. — *facilis = comis* **22.** — 15. *per ambitionem = ex ambitione:* po traženju sjaja = 'po sjaju'. — 17. *interpretarentur = intellegerent.*

41. 19. *accusatus:* od doušnikâ. — 20. *infensus = inimicus.*

[1] Wex: auxit.
[2] Lipsius: Misia.

cohortibus expugnati et capti; nec iam de limite imperii et ripa, sed de hibernis legionum et possessione dubitatum: ita cum damna damnis continuarentur atque omnis annus
86. funeribus et cladibus insigniretur, poscebatur ore vulgi dux Agricola, comparantibus cunctis vigorem et constantiam et expertum bellis animum cum inertiā et formidine eorum. quibus sermonibus satis constat Domitiani quoque aures verberatas, dum optimus quisque libertorum amore et fide, pessimi malignitate et livore pronum deterioribus principem exstimulabant: sic Agricola simul suis virtutibus, simul vitiis aliorum in ipsam gloriam praeceps agebatur.

90. 42. Aderat iam annus, quo proconsulatum Asiae et Africae sortiretur: et occiso Civicā nuper nec Agricolae consilium deerat nec Domitiano exemplum. accessere quidam cogitationum principis periti, qui, iturusne esset in provinciam, ultro Agricolam interrogarent; ac primo occultius quietem et otium laudare, mox operam suam in adprobanda excusatione offerre; postremo non tam obscuri suadentes simul terrentesque pertraxere ad Domitianum. qui paratus simulatione, in adrogantiam compositus, et audiit preces excusantis et, cum adnuisset, agi sibi gratias passus est nec erubuit beneficii invidiā;

1. *expugnati:* kao zapovjednici tvrđavâ. — *limes:* 'međa'. — 2. *ripa:* Dunava. — *hiberna:* **38.** — *possessione: provinciarum.* — 4. *insignire:* 'označiti'. — 5. *vigor:* 'živost'. — 6. *bellis = bellorum.* — *inertia:* nerad = 'mlitavost'. — *formido:* **5.** — 7. *eorum:* gore pomenutih vođa. — 9. *livor:* modrina od zavisti = 'zavist'. — *pronus:* **6.** — *deterioribus:* 'na gore'. — 11. *praeceps:* 'strmoglav'.

42. 13. *proconsulatum:* **6.** — 14. *sortiretur:* Agrikola; pokrajine su se dijelile kockom, *sortiri provincias*, ili dogovorno, *comparare inter se provincias.* — *occiso:* na zapovijed Domicijanovu. — 15. *consilium:* 'opomena', da ne ide u pokrajinu. — *exemplum:* po kojem će moći i Agrikolu smaknuti. — 17. *ultro = per se:* 'od sebe', tobože bez tuđega utjecanja. — 18. *quietem et otium:* **6. 21.** — *opera:* 'pomoć'. — 19. *adprobare:* prikazati dobrim = 'opravdati'. — *tam:* kao isprva. — 20. *obscuri = obscure:* mračno = 'nejasno'. — 21. *in adrogantiam:* 'za služben doček', **9.** — 22. *adnuere:* 'prihvatiti' klimanjem. — 23. *beneficii invidia = beneficium invisum.*

salarium tamen proconsulari solitum offerri et quibusdam a se ipso concessum Agricolae non dedit, sive offensus non petitum, sive ex conscientiā, ne, quod vetuerat, videretur emisse. proprium humani ingenii est odisse quem laeseris: Domitiani vero natura praeceps in iram, et quo obscurior, eo inrevocabilior, moderatione tamen prudentiāque Agricolae leniebatur, quia non contumaciā neque inani iactatione libertatis famam fatumque provocabat. sciant, quibus moris est inlicita mirari, posse etiam sub malis principibus magnos viros esse, obsequiumque ac modestiam, si industria ac vigor adsint, eo laudis excedere, quo plerique per abrupta, sed in nullum[1] rei publicae[1] usum, ambitiosā morte inclaruerunt.

Agrikolina smrt i značaj.

43. Finis vitae eius nobis luctuosus, amicis tristis, extraneis etiam ignotisque non sine cura fuit; vulgus quoque et hic aliud agens populus et ventitavere ad domum et per fora et circulos locuti sunt; nec quisquam auditā morte Agricolae aut laetatus est aut statim oblitus est. augebat miserationem constans rumor veneno interceptum:

1. *salarium: argentum*, isprva novac određen za so, potrebnu vojski, a onda za carstva uopće 'plaća', koju su činovnici počevši od Augusta dobivali. — 4. *quem laeseris:* uzročno 'koga uvrijediš'. — 5. *praeceps:* 'nagao', **41.** — 6. *inrevocabilis* = *implacabilis:* 'neumoliv'. — 7. *contumacia:* 'prkos'. — 8. *iactatio* = *iactantia:* **25.** — *fama fatumque* = *gloriosa mors.* — 9. *moris:* **33.** — *posse:* ovdje Tacit brani i sebe od prigovora, što je mirno podnio vladu Domicijanovu. — 10. *obsequium:* prema *contumacia.* — 11. *modestia:* prema *iactatio.* — *vigor:* **41.** — 12. *plerique* = *plurimi.* — *per abrupta:* kroz otkinute stijene idući = 'naprasito'. — 13. *quo . . . inclaruerunt:* kamo = dokle = 'koliko su izašli na glas'.

43. 15. *extraneus* = *alienus.* — 16. *aliud agens:* dugo radeći = 'drugim poslom zabavljen'. — *ad domum:* samo do kuće, pred kuću. — 17. *circulus:* malen krug slušačâ, kojima jedan u sredini priča = 'sastanak'. — *locuti sunt: de eo.* — 19. *intercipere:* 'smaknuti', **3.** *intercidere.*

[1] Muretus: ullum post.

nobis nihil comperti, adfirmare ausim. ceterum per omnem valetudinem eius crebrius quam ex more principatūs, per nuntios visentis, et libertorum primi et medicorum intimi venere, sive cura illud sive inquisitio erat: supremo quidem die momenta ipsa deficientis per dispositos cursores nuntiata constabant, nullo credente sic adcelerari quae tristis audiret. speciem tamen doloris animo vultuque prae se tulit, securus iam odii, et qui facilius dissimularet gaudium quam metum. satis constabat lecto testamento Agricolae, quo coheredem optimae uxori et piissimae filiae Domitianum scripsit, laetatum eum velut honore iudicioque: tam caeca et corrupta mens assiduis adulationibus erat, ut nesciret a bono patre non scribi heredem nisi malum principem.

39. 44. Natus erat Agricola Gaio Caesare tertium consule
13. VI. Idibus Iuniis; excessit sexto et quinquagesimo anno, de-
23. VII. cimo Kalendas Septembris Collegā Priscoque consulibus.
93. quod si habitum quoque eius posteri noscere velint, decentior quam sublimior fuit; nihil metūs et impetūs in vultu; gratia oris supererat. bonum virum facile crederes, magnum libenter. et ipse quidem, quamquam medio in spatio integrae aetatis ereptus, quantum ad gloriam, longissimum aevum peregit: quippe et vera bona, quae in

1. *comperti: est.* — *ausim* = *ausus sim* = *audeam.* — 2. *valetudo:* 'bolest'. — 3. *per nuntios:* ne posjećivahu sami nego su slali glasnika. — 4. *intimus:* najunutarnjiji — 'najpouzdaniji'. — 5. *momentum:* 'čas'. — *deficientis* = *morientis.* — *cursores* = *nuntii:* oni su javljali iz Rima u carski zaselak na Albanskom gorju. — 6. *nuntiata: esse.* — *adcelerari* = *celeriter nuntiari.* — 7. *animo:* dakle se pretvarao i sam pred sobom. — 8. *prae se ferre:* pred sobom nositi = 'pokazivati'. — *securus* = *vacuus:* nije mu više trebalo mrziti na mrtva. — *qui . . . dissimularet:* posljedična rečenica. — 12. *iudicio:* time je tobože Agrikola pokazao, kako o Domicijanu sudi. — 13. *scribi:* u oporuci.

44. 16. *sexto:* zapravo *quinto*, jer je Agrikoli tada bilo 54 g. i 2 mjeseca. — 18. *habitus:* **11.** — *decens:* 'pristao'. — 19. *metus* = *formidinis.* — 20. *superesse:* pretjecati; = *superabat.* — 23. *vera bona:* po načelu Stoikâ, *sola bona quae honesta*, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι.

virtutibus sita sunt, impleverat, et consulari ac triumphalibus ornamentis praedito quid aliud adstruere fortuna poterat? opibus nimiis non gaudebat; speciosae contigerant[1]. filiā atque uxore superstitibus potest videri etiam beatus incolumi dignitate, florente famā, salvis adfinitatibus et amicitiis futura effugisse. nam sicuti durare in hac 98—117. beatissimi saeculi luce ac principem Traianum videre, quod augurio votisque apud nostras auris ominabatur, ita festinatae mortis grande solacium tulit evasisse postremum illud tempus, quo Domitianus non iam per intervalla ac spiramenta temporum, sed continuo et velut uno ictu rem publicam exhausit.

45. Non vidit Agricola obsessam curiam et clausum armis senatum et eādem strage tot consularium caedes, tot nobilissimarum feminarum exilia et fugas. unā adhuc

1. *implere:* napuniti mjeru njihovu = 'potpuno postići'. — *triumphalia ornamenta:* **40.** — 2. *adstruere* = *addere.* — 5. *adfinitas:* 'svojbina'. — 6. *nam sicuti:* kad je Tacit rekao, da je Agrikola umr'o *beatus*, onda je poput Stoikâ držao, da sreća stoji u unutarnjim dobrima, *vera bona* = *virtutes*, i izvanjskim, manje vrijednima, a to su čast, imovina, dug život, sreća rodbine; prema tomu poslije riječi *beatus* nabraja ponovo sva ta dobra: *incolumi dignitate* = *consulari ac triumphalibus ornamentis praedito; florente fama* = *vera bona . . . impleverat; salvis . . . amicitiis* = *filiā . . . superstitibus; futura effugisse* = *et ipse . . . peregit.* Što se dakle tiče samoga Agrikole, bio je potpuno srećan. Jedino bi se moglo reći, da po rodbini nije srećan, to jest rodbina mu nije bila srećna, jer je njega prerano izgubila. Ali se tako ne smije govoriti: rodbina je ipak srećna: *nam festinatae mortis grande solacium tulit* [razumije se *nobis*] *sicuti durare* [= *adhuc vivere: nos*] . . *videre, ita evasisse* [*eum* = *Agricolam:* 'što je izmakao'] . . *exhausit.* Tako je Tacit uzgredom polaskao i Trajanu. — 8. *apud nostras auris* = *apud nos:* 'pred nama'. — *ominari:* kobiti = 'naviještati'. — 11. *spiramentum:* 'odušak'. — 12. *uno ictu:* sjeća nas na želju Kaligulinu, da bi narod imao samo 1 glavu, koju bi mogao jednim udarcem odrubiti: *utinam populus Romanus unam cervicem haberet!* — *exhaurire:* izgrabiti krv = 'zatrti'.

45. 14. *strages:* obaranje = 'pokolj'. — 15. *feminarum:* to su bile na pr. *Gratilla*, žena Arulena Rustika; *Arria*, žena Peta Traseje. — *unā victoriā:* dotada je samo 1 žrtvu uništio svojim doušivanjem.

[1] Rhenanus: non contigerant.

victoriā Carus[1] Metius[1] censebatur, et intra Albanam arcem sententia Messalini strepebat, et Massa Baebius iam 93. tum reus erat: mox nostrae duxere Helvidium in carcerem manus; nos Maurici Rusticique visus, nos innocenti sanguine Senecio perfudit. Nero tamen subtraxit oculos suos, iussitque scelera, non spectavit: praecipua sub Domitiano miseriarum pars erat videre et aspici, cum suspiria nostra subscriberentur, cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret saevus ille vultus et rubor, quo[2] se contra pudorem muniebat.

Slava Agrikoli!

Tu vero felix, Agricola, non vitae tantum claritate sed etiam opportunitate mortis. ut perhibent[3] qui interfuerunt novissimis sermonibus tuis, constans et libens fatum excepisti, tamquam pro virili portione innocentiam principi donares. sed mihi filiaeque eius praeter acerbitatem parentis erepti auget maestitiam, quod adsidere valetudini, fovere deficientem, satiari vultu complexuque non contigit. excepissem certe mandata vocesque, quas penitus animo figeremus. noster hic dolor, nostrum vul-

1. *censebatur* = *aestimabatur.* — *Albana arx:* Domicijanov zaselak, **43.** — 2. *sententia:* glasanje kod osude = 'osuda', a misli se na njegovo doušivanje. — *iam tum reus:* ali još nije bio osuđen. — 4. *visus:* kad su ih gledali, oblilo ih je rumenilo stida, uz *visus perfudit* treba dakle domisliti *rubore.* — 5. *subtraxit* = *avertit.* — 7. *videre: scelera.* — *aspici: a Domitiano.* — 8. *subscriberentur:* koji je uzdisao za osuđenikom, taj je time osuđivao Domicijana; zato su i to doušnici bilježili. — *denotandis:* car je svojim pogledom označivao doušnicima, tko mu se čini sumnjivim radi bljedoće i užasa. — 9. *rubor:* lice mu je bilo od prirode crveno te se nije moglo razabirati, kad se od stida rumeni. — 14. *fatum:* **42.** — *pro virili portione* = *parte:* 'za sebe' = od svoje strane. — *innocentiam:* što nevin strada. — 17. *valetudini:* uz bolest = 'uz bolesna' tebe. — *fovere:* grijati oblozima = 'njegovati'. — 19. *figeremus:* ja i žena.

[1] Rhenanus: charus mitius.
[2] Lipsius: a quo.
[3] Puteolanus: perhiberent.

90–93. nus, nobis tam longae absentiae condicione ante quadriennium amissus est. omnia sine dubio, optime parentum, adsidente amantissimā uxore superfuere honori tuo: paucioribus tamen lacrimis comploratus es, et novissimā in luce desideravere aliquid oculi tui.

46 Si quis piorum manibus locus, si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnae animae, placide quiescas, nosque domum tuam ab infirmo desiderio et muliebribus lamentis ad contemplationem virtutum tuarum voces, quas neque lugeri neque plangi fas est. admiratione te potius, temporalibus laudibus et, si natura suppeditet, similitudine[1] decoremus[2]: is verus honos, ea coniunctissimi cuiusque pietas. id filiae quoque uxorique praeceperim, sic patris, sic mariti memoriam venerari, ut omnia facta dictaque eius secum revolvant, famamque ac figuram animi magis quam corporis complectantur, non quia intercedendum putem imaginibus quae marmore aut aere finguntur, sed, ut vultus hominum, ita simulacra vultūs imbecilla ac mortalia sunt, forma mentis aeterna, quam tenere et exprimere non per alienam materiam et artem, sed tuis ipse moribus possis. quidquid ex Agricola amavimus, quidquid mirati sumus, manet mansurumque

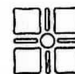
1. *absentiae:* ne zna se, gdje je Tacit tada bio. — *condicione:* po uvjetu = 'radi'. — 3. *superfuere:* **44.** — 5. *aliquid:* kćer i zeta.

46. 6. *manes:* dobre 'duše' pokojnikâ. — 7. *placet* = δοκεῖ. — 10. *voces:* od *vocare;* kao da se pokojnici skrbe za udes živih. — *lugere:* 'oplakivati'. — *plangere:* 'žaliti' udaranjem u prsa. — 11. *temporalis:* ova riječ čini se da ovdje ne znači ono, što traje samo neko vrijeme, nego što je za sva vremena = *aeternus.* *natura:* priroda = sposobnost = 'sile'. — 15. *secum revolvere:* slika je uzeta od knjige, koja je kao *volumen* te se kod čitanja odmata i to ponovo, *re-*, = 'u sebi ponavljati'. — *famam ac figuram:* prvobitno od duha ostaje *fama* a radi poređenja s tijelom veli se da duh ima i 'lik'. — 16. *complectantur: animo.* — 17. *intercedere:* stupiti među protivnike kao zapreka = 'protiviti se'. — 19. *aeterna: est.* — 20. *tenere: memoriā.*

[1] Grotius: militum = multum.
[2] Ursinus: decoramus.

est in animis hominum, in aeternitate temporum, famā rerum; nam multos veterum velut inglorios et ignobiles oblivio obruet: Agricola posteritati narratus et traditus superstes erit.

1. *fama rerum* = *memoria rerum gestarum:* 'povijest'. — 3. *obruet:* ako još nije, hoće. — *narratus et traditus:* 'predan u' ovoj 'pripovijesti'; Tacit se ponosi, da će ovo njegovo djelo potomstvu pričati o Agrikoli do vijeka.

KNJIŽEVNI DODATAK.

Agricola = De vita et moribus Iulii Agricolae.

Ovo je djelo Tacit pisao početkom Trajanove vlade g. 98. poslije „Razgovora o govornicima“, a ima biti kao priprava za veća povjesnička djela, za povijest vlade Domicijanove, Nervine i Trajanove. Za sadržaj uzeta je povijest jednoga čovjeka, Tacitova tasta Agrikole. Tako je djelo izašlo i kao povijest i kao životopis, pohvala, *laudatio funebris.* Međutim nije Tacitu glavna nakana veličati Agrikolu: ta on nije bio upravo izvanredan čovjek, *magna ac nobilis virtus,* inače bi bio davno prije postradao, jer su onda bila *tam saeva et infesta virtutibus tempora.* Naprotiv je Tacitu glavna svrha opravdati tasta i sebe, što su mogli nesamo preživjeti ona strašna vremena nego i najveće časti postići. Da im se to zamjeravalo, razbiramo iz gl. 42: *sciant, quibus moris est inlicita mirari, posse etiam sub malis principibus magnos viros esse.* Prema tome dobivaju riječi *tam saeva et infesta virtutibus tempora* i *hic liber, honori Agricolae soceri mei destinatus, professione pietatis aut laudatus erit aut excusatus*[1] posve drugo značenje: nijesu tadašnji čitaoci bili kivni na vrlinu nego Domicijan; nije se trebalo ispričavati, što će slaviti vrlinu, nego što će slaviti čovjeka, za kojega bi se po njegovu držanju za prošle vlade moglo držati, da je bio bez vrline, bez onakve vrline, kakvom su se odlikovali Traseja, Helvidije i Senecion. Odatle razumijemo, čemu Tacit ističe, da se Agrikola razumom i godinama obuzdao u nastojanju oko mudrosti te je zadržao, *quod est difficillimum, ex sapientia modum.* Mi ćemo Tacitu rado priznati, da i pod zlim carevima može biti velikih ljudi, koji ne stradaju; priznat ćemo, da je najveća nepravda, kad se poštenje i divne umne sposobnosti sputavaju, gone u vječni mûk i smrt, a nagrađuju *delatores;* ali se ne ćemo s njime složiti, dok veli, da neustrašivi borci za slobodu kao Traseja i Helvidije, Stoici, *contumacia, inani iactatione libertatis famam fatumque provocabant; plerique per abrupta, sed in nullum rei publicae usum, ambitiosa morte inclaruerunt,* i tko se njima divi, da to znači *inlicita mirari*[2]. Tacit ove ljude ponizuje, da uzvisi Agrikolu; osim toga ističe, koliko

[1] 1. 3.
[2] 42.

*

je Agrikola trpio od zavisti Domicijanove, a usuđuje se dapače tvrditi, da ga je Domicijan dao otrovati. Dakle Tacit prikazuje i Agrikolu kao mučenika, da ga učini milijim, da pubudi za nj žaljenje, a treba priznati, da tu svrhu na koncu i postiže, te nam ostaje dojam o njemu „mnogo hteo, mnogo započeo“.

Sadržaj.

Kako se iz pregleda razabira, udesio je Tacit ovo djelo sasvim prema Salustijevu djelu *Bellum Iugurthinum*. Povijesti života i rada Agrikolina dodan je pristup i završetak, upleten je opis Britanije i narodâ u njoj, i 2 govora. Kao što Salustije crta značaj Jugurte i drugih lica nesamo po njihovim djelima nego i u osobitim poglavljima, tako crta i Tacit značaj Agrikolin 5. 9. 22. 44. Pa i u pojedinim stvarima ugleda se Tacit na Salustija: Agrikola postupa u vojsci 20. kao Metel, Marije i Sula u Jugurti 45. 46. 88. 96; razbojište kod gore Graupija 37. opisuje se kao u Salustija 101. Jednak je i udes narodâ, o kojima se priča: jedno su osvajači, lakomi za časti i blagom, a drugo su hrabri borioci za slobodu domovine, samo što su Boudika i Kalgak plemenitiji nego Jugurta u samoobrani. Tacit dakako kao Rimljanin veseli se sreći rimskoga oružja, a prema hrabrom protivniku nije nepristran: otpor njegov zove *adrogantia*, 21. 27.

I u jeziku se ugleda Tacit na Salustija. Govor mu je neobičan i krepak radi kračine; u tome je već znatna razlika prema jeziku u prvom djelu, u „Razgovoru o govornicima“. Kao znak srebrne latinštine dolaze pjesnički izrazi, kao na pr. *cruda ac viridis senectus* 29; poslovice, na pr. *virtutes isdem temporibus optime aestimantur, quibus facillime gignuntur* 1; *si tam in nostra potestate esset oblivisci quam tacere* 2; *ut corpora nostra . . . revocaveris* 3; *nisi quod in bona uxore . . culpae est* 6; *credunt plerique militaribus ingeniis subtilitatem deesse* 9; *haud semper errat fama* 9; *iniquissima . . . imputantur* 27; *aliquando etiam victis ira virtusque* 37; *pessimum inimicorum genus laudantes* 41; *proprium humani ingenii est odisse quem laeseris* 42.

Kao pohvala ide ovo djelo u onu vrstu govora, koju su stari zvali *genus demonstrativum*, γένος ἐπιδεικτικόν i to kao *laudatio*, ἐγκώμιον. I doista, Tacit je razvrstao građu prema pravilima za takve govore. Ovo su dijelovi takva govora: 1. προοίμιον. 2. γένεσις, φύσις, ἀνατροφή. 3. ἐπιτηδεύματα. 4. πράξεις. 5. σύγκρισις. 6. ἐπίλογος. U „Agrikoli“ se nahode svi ti dijelovi, samo je 5. metnut pred 4.

1. προοίμιον 1—3. Pisac kazuje svrhu ovoga djela, *honori destinatus*, τιμή i opravdanje, *pietatis professio*, εὐσέβεια; ako se pokaže nevješt tomu poslu, krive su književne prilike pod Domicijanom, οὐ ῥᾴδιον κατορθωθῆναι [1] λόγῳ.

2. γένεσις, φύσις, ἀνατροφή, 4—5. Tu se ističe πατρίς, γένος; darovitost, φύσις; φιλομάθεια, ὀξύτης, ἡ περὶ τὰ μαθήματα σπουδή; zatim odgoja, παιδεία, bilo u mudrosti, φιλοσοφία, λόγων γνῶσις, bilo u ratnoj vještini, μελέτη πολέμου καὶ ὅπλων.

3. ἐπιτηδεύματα = *mores*, 6—10. Prikazuje se, kakav se Agrikola pokazao kao čovjek prije namjesništva, to jest da je bio σώφρων i δίκαιος.

4. σύγκρισις = *comparatio*, 13—17. Redovno se pripovijedaju najprije djela onoga lica, koje se hvali, a zatim se ispoređuju s djelima drugih ljudi; ovdje radi vremenskoga slijeda dolazi najprije σύγκρισις.

5. πράξεις, 18—42. Djela su ili u ratu, τὰ κατὰ πόλεμον, 18—38, ili u miru, τὰ κατὰ εἰρήνην, 39—42. Kad se govori o djelima u ratu, dobro je opisati, διαγράφειν, prirodu i položaj zemlje, u kojoj se ratuje, φύσεις καὶ θέσεις χωρίων, ἐν οἷς οἱ πόλεμοι, καὶ ποταμῶν δὲ καὶ λιμένων καὶ ὀρῶν καὶ πεδίων, 10—12. Osim toga treba djela pominjati tako, da se u njima očituju vrline ἀνδρεία, φρόνησις, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, osobito prve dvije; treba crtati πεζομαχίας, ἱππομαχίας i ναυμαχίας, νίκας, ἱππέων φυγάς, πεζῶν φόνους. U tim zgodama treba da se lice pokaže kao αὐτὸς ὁ διαταττόμενος, αὐτὸς ὁ στρατηγῶν, αὐτὸς ὁ τὸν καιρὸν τῆς συμβολῆς εὑρίσκων, σύμβουλος θαυμαστός, ἀριστεύς, στρατηγός, δημηγόρος. U djelima mira neka se očituje δικαιοσύνη, φρόνησις, σωφροσύνη.

[1] uspjeti.

6. ἐπίλογος 43—46. Završetak je uzet iz 2 vrste govorâ: iz govora, kojima se tko tješi, λόγος παραμυθητικός, *consolatio*, i iz nadgrobnoga govora, λόγος ἐπιτάφιος, *laudatio funebris.* Tu se budi sažaljenje, ἐγείρει τὴν συμφοράν, εἰς τὰ πάθη [1] τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι; treba reći, da je dosta živio, εἰ κέρδος τὸ βιοῦν, ἱκανῶς ἀπολέλαυκε; da je umakao mnogome zlu, βελτίων ἡ μετάστασις [2] τοῦ τῇδε βίου, ἀπαλλάττουσα πραγμάτων ἀδίκων, πλεονεξίας, ἀδίκου τύχης = ἐξέφυγε τὰ μιαρὰ [3] τοῦ βίου; da je bio srećan po bogatstvu, djeci, prijateljima, časti: παρωμάρτησεν [4] αὐτῷ καὶ δεξία τις τύχη ζῶντι ἐφ' [5] ἅπασι, πλοῦτος, παίδων εὐτυχία, φίλων ἔρωτες, τιμή; treba opomenuti ženu i djecu, συμβουλὴ καὶ ὑποθήκη πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ πρὸς τοὺς παῖδας, da se ugledaju na oca, ζηλοῦν τὰς τοῦ πατρὸς ἀρετάς [5].

Agrikola.

13. VI. 39. Agrikola se rodio.
59—61. Prva vojna služba u Britaniji.
61. Ženi se.
64. *Quaestor.*
65. *Tribunus plebis.*
68. *Praetor.*
69. Izgubio je majku.
69—73. *Legatus legionis* XX. u Britaniji.
73. Postao je *patricius.*
74—76. Namjesnik u Akvitaniji.
77. *Consul.* Udaje kćer za Tacita.
77—83. Namjesnik u Britaniji.
90. Imao je postati namjesnik u Aziji ili Africi.
23. VIII. 93. Smrt.

Iulius Graecinus + *Iulia Procilla.*

Gnaeus Iulius Agricola + *Domitia Decidiana.*

Filius. *Filia* + *Cornelius Tacitus.*

[1] čuvstva bola. — [2] promjena = prestavljenje — [3] opakosti. — [4] pratiti. — [5] u. — [6] Sve, što je ovdje grčki, uzeto je iz τέχνη ῥητορική učitelja govorništva Menandra iz 3. vijeka po Kr. = Spengel, *Rhetores Graeci* III 368—377. 413—414. 418—422.

Namjesnici u Britaniji.

43—47. *Aulus Plautius.*
47—51. *Ostorius Scapula.*
51—57. *Didius Gallus.*
58. *Q. Veranius.*
59—61. *Suetonius Paulinus.*
62—64. *Petronius Turpilianus.*
64—69. *Trebellius Maximus.*
69—71. *Vettius Bolanus.*
71—74. *Petilius Cerialis.*
75—77. *Iulius Frontinus.*
77—83. *Gnaeus Iulius Agricola.*

U Britaniji, koja se dijeli na 3 dijela, *Britannia, Caledonia, Hibernia,* stajahu ove legije: XIV. *Gemina Martia Victrix;* IX. *Hispana;* XX. *Valeria Victrix;* II. *Augusta,* kojoj je g. 43. zapovijedao Vespazijan.

KAZALO IMENÂ.

KAZALO IMENÂ.

A.

Africa = *provincia Africa* od 146., prije vlast Kartažana; g. 27. pripala je vijeću, *provincia senatoria*, a upravljali su njome *consulares*, s naslovom *pro consule;* 42.

Agricola = *Gnaeus Iulius Agricola*, 4.

Albana arx, zaselak Domicijanov pod Albanskom gorom, 43. 45.

Aquitania, kao pokrajina od Gaja Julija Cezara, od g. 27. carska pokrajina; 9.

Arulenus, vidi *Rusticus*.

Asia, od 133. rimska pokrajina, prije vlast Atalova s glavnim gradom Pergamom; od 27. pripada vijeću, a namjesnici su bili kao u Africi; 6. 42.

Atilius, vidi *Rufus*.

Augustus, 23. IX. 63—19. VIII. 14; vidi u izdanju Vergilijevu str. 311—330, naročito 329; 13.

Atticus = *Aulus Atticus*, hrabar mladić, inače nepoznat; 37.

B.

Baebius = *Baebius Massa*, bio je za Vespazijana g. 70. *procurator* u Africi i poslije je postao Domicijanov doušnik, *delator;* za nagradu bio je kasnije *procurator* u pokrajini *Hispania Baetica*, a nato su ga g. 93. optužili Herenije Senecion i mladi Plinije te je bio i osuđen; što su ga uopće mogli tužiti, to je znak, da još tada nijesu bile onako strašne prilike kao poslije Agrikoline smrti; 45.

Batāvi, u današnjoj Nizozemskoj, vješti plivači, hrabri pomoćnici rimski i zato oprošteni od danka; 36.

Bodotria, zaliv u Škotskoj, danas *Frith of Forth;* 23.

Bolanus, vidi *Vettius*.

Boresti, narod u Britaniji, inače nepoznati; 38.

Boudicca, junačka žena umrloga kralja Prasutaga, ustala je na oružje, dok je Svetonije bio na otoku Moni, g. 61. radi mnogih nasilja: vojnici i robovi razgrabili su joj kraljevstvo, dom i oskvrnili 2 kćeri. Britanci navale na naselje *Camulodunum* i uzmu ga, razbiju Petilija Cerijala, koji je dolazio u pomoć s 9 legijom i ubiju do 70.000 ljudi, a opustoše i 2 grada, *Londinium* i *Verulamium*. Međutim se vrati Svetonije, porazi buntovnike, a Boudika se otruje, da ne padne u ropstvo; 15. 16. 5.

Brigantes, narod u Britaniji u susjed-

stvu s Kaledoncima, bunili su se s Boudikom, 17. 31.
Britanni, 11; *Britannia,* 5.

C.

Caesar = *Gaius Caesar*, nazvan *Caligula* „Čizmica“, jer je bio s ocem Germanikom na vojni u Germaniji te je po okolu nosio vojničke čizme, *caligae*. Rodio se u Anciju g. 12. a vladao je 37—41. Isprva se pokazivao dobar, ali se onda izvrnuo u luda okrutnika. G. 39. zavojšti sa silnom vojskom na Germaniju, ali se vrati naglo ne učinivši ništa; g. 40. povede vojsku na Britaniju, ali kad je došao na obalu morsku, naloži vojnicima, da kupe školjke, kao *spolia Oceani, Capitolio Palatioque debita!* Kad se vratio u Rim, slavio je lažno slavlje vodeći robove kao zarobljene sužnje; 4. 13. 44.
Caesares, August 31—14. i Tiberije 14—37.; 4.
Caledonia, danas Škotska, 10.
Calgacus, vođa Kaledonaca, 29.
Cerialis = *Q. Petilius Cerialis*, najprije zapovjednik 9. legije u Britaniji pod namjesnikom Svetonijem Paulinom 59—61., gdje je stradao, vidi *Boudicca;* g. 69. pristao je uz Vespazijana, utišao je 69—70. bunu Batavâ, i odbio je vladu, koju mu je nudio vođa ustašâ *Claudius Civilis.* Vespazijan ga je učinio namjesnikom u Britaniji 71—74., gdje je tada služio i Agrikola; 8. 17.
Civica = *Civica Cerialis,* bio je *pro consule* u pokrajini Aziji i Domicijan ga je dao pogubiti *quasi molitorem rerum novarum;* 42.
Claudius = *Tiberius Cladius Nero,* sin Druza, brata caru Tiberiju, rodio se g. 10. pr. Kr. a vladao je 41—54. G. 43. osnovao je u Britaniji naselje *Camulodunum,* danas *Colchester;* 13.
Clota, zaliv u Britaniji nasuprot Bodotriji, danas *Frith of Clyde;* 23.
Cogidumnus, kralj u Britaniji, inače nepoznat; 14.
Collega = *Pompeius Collega, consul* 93; 44.

D.

Dacia, današnja Rumunjska i Erdelj; Dačani su često oteli Rimljanima Meziju, pa tako i g. 85. pod kraljem Decebalom. Domicijan je 86—88. udario na Decebala i kroz Panoniju na Kvade i Markomane, zato što mu nijesu htjeli pomagati, ali je gotovo svuda bio poražen te je sklopio sramotan mir s Decebalom. Daciju je konačno upokorio Trajan g. 107. U spomen tih vojna podignut je g. 113. na Trajanovu trgu stup, sa slikama, koje prikazuju ratne prizore, *columna Traiani;* stup stoji i danas na svom mjestu; 41.
Didius, vidi *Gallus.*
Domitia = *Domitia Decidiana,* Agrikolina žena, Tacitova punica, 6.
Domitianus, car 81—96.; 7. 39—45.

F.

Fabius, vidi *Rusticus.*
Foroiuliensium colonia, vojničko naselje, osnovano od Gaja Julija Cezara g. 46. pod imenom *Forum Iulii* „Trgovište Julijevo“; stanovnici su imali građansko pravo, a u luci je stajao dio ratnoga brodovlja; danas *Fréjus;* 4.
Frisii, germansko pleme u današnjoj sjevernoj Nizozemskoj; 28.
Frontinus = *Sextus Iulius Frontinus,* oko 40—104., *praetor* 70., *consul* 74. 98. 100., namjesnik u Britaniji 75—77., *curator aquarum* 97. Bio je čestit i čedan pa nije dao da mu se digne spomenik: *impensa*[1] *monumenti supervacanea est: memoria nostri durabit, si vitā meruimus*[2]. Pisao je i neka stručna djela: 1. *De gromatica disciplina* u 2 knjige „O mjeračini“; u 1. je knjizi govorio o mjeraču, a u drugoj o mjeračini. — 2. *De disciplina militari.* — 3. *Strategemata* „Vojvodska djela“ u 3 knjige; pominju se primjeri slavnih i lukavih vojvodskih djela i to *in primo erunt exempla, quae competant*[3] *proelio nondum commisso; in secundo, quae ad proelium et confectam pacationem pertineant; tertius inferendae solvendaeque obsidioni habebit* στρατηγήματα. — 4. *De aquaeductibus* = *de aquis urbis Romae* u 2 knjige o imenima, povijesti, uređenju rimskih vodovoda; 17.

G.

Gaius, vidi *Caesar.*
Galba = *Servius Sulpicius Galba,* 5 pr. K. —15. I. 69. Poslije smrti Neronove proglasi ga vojska carem, ali mu se doskora iznevjeri, jer joj nije dao, što je obećao. Ubit je na trgu *ad lacum Curtii,* nastojanjem nasljednika njegova cara Otona; 6.
Galli, 10.
Gallus = *Aulus Didius Gallus,* namjesnik u Britaniji 51—57.; 14.
Gallicum mare, 24.
Germani, 32; *Germania,* 10. 13. 39; *Germaniae,* 2 rimske pokrajine, *Germania superior* s gradom *Mogontiacum* = *Mainz,* i *Germania inferior* s gradom *Colonia Agrippinensis* = *Köln;* 15. 28; *Germanica origo,* 11.
Graecinus, vidi *Iulius.*
Graeca comitas, 4.
Graupius mons, gora u Škotskoj, danas *Grampian-gorje,* 29.

H.

Helvidius = *Helvidius Priscus,* rodom iz Samnija, vojnički sin, bi posinjen od rimskoga građanina i odmala pristade uz Stoički nauk. Bio je *legatus legionis* u Siriji g. 51., *tribunus plebis* 56. Vjerio se s kćerju Peta Traseje, a poslije smrti Trasejine prognao ga je Neron g. 66. Za Galbe se vratio, prkosio je Viteliju i Vespazijanu pa ga je Ve-

[1] trošak. — [2] Plinije, *Epistularum* IX 19. — [3] pristaju = zgodni su za.

spazijan dao pogubiti g. 73. O njemu piše Tacit[1]: *res poscere videtur, quia iterum in mentionem incidimus viri saepius memorandi, ut vitam studiaque eius, et quali fortuna sit usus, paucis*[2] *repetam. Helvidius Priscus, regione Italiae Carecina*[3] *e municipio Cluviis, patre, qui ordinem*[4] *primipili*[5] *duxisset, ingenium inlustre altioribus studiis iuvenis admodum dedit, non ut plerique, quo nomine magnifico segne*[6] *otium velaret*[7], *sed quo firmior adversus fortuita rem*[8] *publicam*[8] *capesseret*[8]; *doctores sapientiae secutus est qui*[9] *sola bona quae honesta, mala tantum quae turpia, potentiam, nobilitatem ceteraque extra animum neque bonis neque malis adnumerant*[10]. *quaestorius adhuc a Paeto Thraseā gener delectus e moribus soceri nihil aeque ac libertatem hausit*[11], *civis, senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitae officiis aequabilis, opum contemptor, recti pervicax*[12], *constans adversus metūs; erant quibus adpetentior famae videretur, quando etiam sapientibus cupīdo gloriae novissima*[13] *exuitur*[14]. *ruinā soceri in exilium pulsus, ut Galbae principatu rediit, Marcellum Eprium, delatorem Thraseae, accusare adgreditur . . . mox dubiā voluntate Galbae, multis senatorum deprecantibus omisit*[15]. Kako je prkosio Vespazijanu, o tome nam priča Svetonije[16]: *Helvidio Prisco, qui et reversum se*[17] *ex Syria solus privato*[18] *nomine Vespasianum salutaverat et in praetura omnibus edictis*[19] *sine honore ac mentione ulla transmiserat, non ante succensuit*[20] *quam altercationibus*[21] *insolentissimis*[22] *in*[23] *ordinem*[23] *redactus*[23]. *hunc quoque, quamvis relegatum*[24] *primo, deinde et interfici iussum, magni aestimavit servare quoquo modo, missis qui percussores*[25] *revocarent, et servasset, nisi iam perisse*[26] *falso nuntiatum esset*; 2.

Helvidius = *Helvidius Priscus*, sin pređašnjega, *consul* 87. On je sastavio šaljivi igrokaz, kako je Prijamov sin Paris otpustio radi Helene svoju prvu ženu Enonu, Οἰνώνη, a Domicijan je držao, da to smjera na njega, jer je on otpustio svoju ženu Domiciju radi glumca Parisa; zato ga je dao g. 93. po vijeću osuditi na smrt. Samo je jedan vijećnik vodio Helvidija u tamnicu, *Publius Certus*, ali Tacit okrivljuje i sebe i ostale vijećnike, što su to dopustili; 45.

Herennius = *Herennius Senecio*, čestit značaj, bio je samo *quaestor* i poslije toga odbio je svaku drugu službu. G. 93. tužio je s mlađim Plinijem Bebija Masu; iste godine

[1] *Historiarum* IV 5—6. — [2] *verbis.* — [3] sjeverni dio Samnija. — [4] odjel = *centuria.* — [5] *primi manipuli* = *manipuli triariorum* u kohorti — [6] mlitav. — [7] zastrijeti. — [8] latiti se državnih poslova. — [9] *eos, qui.* — [10] to su Stoici. — [11] crpao je = prisvojio je. — [12] ustrajan = tvrdoglav u. — [13] najteže im se odreći slave. — [14] svlačiti = odbaciti. — [15] *accusationem.* — [16] *Divus Vespasianus* 15. — [17] *Vespasianum.* — [18] imenom, kojim su ga zvali prije kao posebnika, dok nije bio car. — [19] naredbe. — [20] srditi se. — [21] prepirka. — [22] neobičan = bezobrazan. — [23] kao vojnika u red tjerati = poniziti. — [24] najblaža vrsta progona. — [25] ubilac. — [26] *eum* = *Helvidium.*

napisao je pohvalu Helvidija Priska starijega, na ponuku njegove udove a kćeri Trasejine Fanije. Nato ga je po želji Domicijanovoj optužio *Carus Metius* iz razloga, što je odbio sve službe i što je u spisu o Helvidiju prekorio Domicijana, te je osuđen na smrt, 2.

Hibēri, žitelji u Hispaniji, 11.

Hibernia, danas Irska, 24.

Hispania, 10.

I.

Intemelii, žitelji grada *Albintimilium* u Liguriji. G. 69. klatilo se Otonovo brodovlje oko Ligurije te je iz osvete, što mu se usprotivio *procurator* onoga kraja *Marius Maturus*, opustošilo grad *Albintimilium*; tom je zgodom ubita Agrikolina mati; 7.

Iulius = *Gaius Iulius Caesar*, 100—44., dva puta je provalio u Britaniju, 55. 54. g., i te je vojne opisao u djelu *Commentarii de bello Gallico* IV 20—36. V 8—23; 13.

Iulius, vidi *Frontinus.*

Iulius = *Iulius Graecinus*, otac Agrikolin, čestit vijećnik, pogubljen od cara Kaligule, što nije htio tužiti Silana; 4.

Iulia = *Iulia Procilla*, mati Agrikolina, 4; vidi *Intemelii.*

L.

Liguria, kraj oko današnje Đenove, 7.

Livius = *Titus Livius*, rimski povjesnik, 59—17. po K., pisao je o Britaniji u 105. knjizi svoje povijesti; 10.

M.

Massilia = Μασσαλία, danas *Marseille*, fokejsko grčko naselje od 600. g., od g. 27. glavni grad pokrajine, bijaše krasno obrazovalište rimskih mladića, poput Atene; 4.

Mauricus = *Marcus Iunius Mauricus*, brat Arulena Rustika, prognan od Domicijana, vratio se za Nerve; 45.

Maximus, vidi *Trebellius.*

Messalinus = *Lucius Valerius Catullus Messalinus*, slijepi i opaki doušnik Domicijanov; 45.

Metius = *Carus Metius*, doušnik, tužitelj Herenija Seneciona g. 93; 35.

Moesia, danas Srbija i Bugarska, pokrajina od g. 11. pr. K., 41; vidi *Dacia.*

Mona, otok između Britanije i Irske, danas *Anglesey*; 14. 18.

Mucianus = *Gaius Licinius Crassus Mucianus*, *consul* 66. 70. 72., namjesnik u Siriji 67., pristao je uz Vespazijana te je prije njega došao u Rim, gdje je do dolaska Vespazijanova skupa s Domicijanom upravljao državom. On je poslao Agrikolu kao zapovjednika 20. legije u Britaniju g. 69. Tacit ga opisuje ovako[1]: *Syriam et quattuor legiones obtinebat Licinius Mucianus, vir secundis*[2] *adversisque*

[1] *Historiarum* I 10. — [2] rebus.

iuxta[1] *famosus: insignes amicitias iuvenis ambitiose coluerat; mox attritis opibus, lubrico*[2] *statu, suspectā etiam Claudii*[3] *iracundiā, in secretum Asiae repositus tam prope ab exule fuit quam postea a principe; luxuriā, industriā, comitate, adrogantiā, malis bonisque artibus mixtus; nimiae voluptates, cum vacaret; quotiens expedierat*[4], *magnae virtutes; palam laudares, secreta male audiebant*[5]; *sed apud subiectos, apud proximos, apud collegas variis inlecebris potens et cui expeditius*[6] *fuerit tradere imperium quam obtinere.* Kad se je ostavio državnoga posla, bavio se književnim radom. Tako je napisao djelo, u kojem se nalazilo štošta iz zemljopisa, povijesti, umjetnosti i prirodopisa. Osim toga sabirao je isprave i govore starih govornika, *Acta*, u 12 knjiga, i pisma, *Epistulae* u 3 knjige. Umr'o je oko g. 77.; 7.

N.

Nero = *Tiberius Claudius Nero,* car 54—68.; 6.
Nerva Caesar = *Marcus Cocceius Nerva,* 32—98., car 96—98.; 3.

O.

Occidens, 30.
Oceanus, 10.
Orcades, danas *Orkney,* 10.
Ordovīces, narod u Britaniji, 18.
Oriens, 30.
Ostorius = *P. Ostorius Scapula,* namjesnik u Britaniji 47—51.; 14.
Othonianus, 7.

P.

Pannonia, pokrajina među Savom i Dunavom, 41; vidi *Dacia.*
Petilius, vidi *Cerialis.*
Petronius, vidi *Turpilianus.*
Plautius = *Aulus Plautius,* namjesnik u Britaniji g. 43—47; 14.
Priscus, vidi *Helvidius.*
Procilla = *Iulia Procilla,* mati Agrikolina, 4. 7.

R.

Romanus, 2. 4. 10.
Roscius = *Roscius Caelius,* zapovjednik 20. legije u Britaniji prije Agrikole, protivnik namjesniku Maksimu Trebeliju, 7. 16.
Rufus = *Atilius Rufus,* namjesnik u Siriji, 40.
Rusticus = *Fabius Rusticus,* pisao je povijest o glavnim zgodama za cara Klaudija i Nerona i opisao je Britaniju; to se je djelo sasvim izgubilo; 10.
Rusticus = *L. Iunius Rusticus Arulenus,* Stoik, napisao je djelo u slavu Peta Traseje i Helvidija Priska, u kojem ih je nazvao *sanctissimi viri;* zato ga je Domicijan dao pogubiti g. 94.; 2. 45.
Rutilius = *P. Rutilius Rufus,* učenik Panetija, prijatelj Gaja Lelija i Scipiona mlađega, služio je pod Scipionom kod Numancije kao *tribunus militum,* a pod Metelom g. 109. protiv Jugurte kao *legatus.* Bio je g. 105. *consul,* a g. 98. je pošteno upravljao pokrajinu Aziju, tako da su ga tužili rimski zakupnici poreza, *publicani,* i bio je osuđen g. 92., *maximo cum gemitu civitatis*[1]. Ostatak vijeka proveo je u Mitileni i Smirni u književnom radu. Pisao je grčki rimsku povijest, Ῥωμαϊκὴ ἱστορία i *De vita sua;* 1.

[1] uporedo = jednako. — [2] klizak = nestalan. — [3] cara. — [4] na vojnu ići. — [5] biti na glasu. — [6] korisno.

S.

Salvius = *L. Salvius Otho Titianus,* brat cara Otona, *consul* 52. i 69., namjesnik u pokrajini Aziji g. 64., a Agrikola mu je bio *quaestor;* 6.
Scapula, vidi *Ostorius.*
Scaurus = *M. Aemilius Scaurus,* 162—88., siromašan plemić, ljut protivnik puka, postigao je mnoge časti i bijaše isprva neprijatelj Jugurti, ali je napokon ipak primio mito kao podzapovjednik Bestijin g. 111. Spretno je znao umaći kazni zato, dapače je izabran da istraži, koji su drugi primili mito. Kao *censor* g. 109. popravio je Mulvijev most i osnovao *via Aemilia.* Bio je i govornik srednje ruke i napisao je povijest svoga života, *De vita sua* u 3 knjige; 1.
Senecio, vidi *Herennius.*
Silanus = *M. Iunius Silanus, consul* 19., od 33. tast Kaligulin.

M. Iunius Silanus
Iunia Claudilla + *Caligula*

Kad je Kaliguli tast tobože postao sumnjiv, htio je najprije, da ga otac Agrikolin tuži na smrt; poslije ga je nagnao, da je sebi sam prerezao vrat britvom; 4.
Silures, divlji narod u Aritaniji, 11. 17.
Suebi, narod u Germaniji, 28.
Suetonius = *Gaius Suetonius Paulinus,* namjesnik u Britaniji 59—61.; pod njim je Agrikola učio vojevati; 5. 14. 16. 18.
Syria, najistočnija rimska pokrajina, izložena navalama Partâ; zato je od g. 27. pr. K. uvrštena među carske pokrajine; 40.

T.

Tanaus, zaliv u Britaniji, ali se ne zna, koji je to zaliv danas; 22.
Thrasea = *P. Clodius Thrasea Paetus,* rodom iz Padove, *Patavium,* Stoik, protivio se često Neronu i zato ga

Arria + *Caecina Paetus.*
P. Clodius Thrasea Paetus + *Arria*
Fannia + *Helvidius Priscus.*

je nagnao da se sam usmrti, g. 66.; vidi *Helvidius, Herennius, Rusticus;* 2.

[1] Velleius P. II. 13.

